

castellum

VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS
VAN KALKEN EN LAARNE

www.waldack.be/castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG XXVI — NR. 3 — SEPTEMBER 2009

Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS VAN KALKEN EN LAARNE

BESTUUR

- Erevoorzitter: **Jonkheer de Pessemier 's Gravendries,**
Slot van Laarne, 9270 Laarne
- Voorzitter: **Marcel Meys,**
Kruisenstraat 31, 9270 Kalken, tel. 09-367-55-06
- Secretaris en
redactiesecretaris: **André Van De Sompel,**
Kruisenstraat 70, 9270 Kalken, tel. 09 367-83-54,
e-mail: andre.van.de.sompel@telenet.be
- Penningmeester: **Lieven Hanselaer,**
Koffiestraat 61, 9270 Kalken
- Bibliothecharis: **Antoon Afschrift,**
Brandemanstraat 93, 9270 Laarne
- Leden **Eric Balthau,**
Termstraat 80, 9270 Laarne
Dirk Clerick,
Nerenweg 72, 9270 Kalken
Luc De Ruyver,
Apostelhuizen 8a, 9270 Kalken
Johan R.J. De Wilde,
Varensbos 29, 9920 Lovendegem
Felix Waldack,
J. Van De Veldestraat 7, 9270 Kalken,
tel. & fax 09 367 80 92 - e-mail: felix@waldack.be
- Verantwoordelijke uitgever:
Marcel Meys,
Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

EDITORIAAL.

Dit uitvoerige editoriaal behandelt drie thema's: een korte voorstelling van de bijdragen in dit nummer, een overzicht van voorbije activiteiten en enkele mededelingen. Antoon Afschrift behandelt een aspect uit de geschiedenis van de klokken uit de Laarnse kerk. Hij heeft speciaal aandacht voor de klok ter ere van *de heiligen Macharius, Prosper en Amelia*, enkele klokkengieters en de wegvoering van de klok tijdens WO II.

Johan De Wilde bestudeerde een type oorlogsbelasting uit de periode van de Franse Revolutie, namelijk de bekostiging van oorlogsmateriaal voor keizer Napoleon door inwoners van Laarne. Hij maakte een analyse van de belastingbetalers.

Johan De Wilde diepte ook een document op dat een bijdrage levert tot de geschiedenis van het onderwijs te Laarne, namelijk een verslag van een prijsdeling in een Laarnse bewaarschool anno 1867.

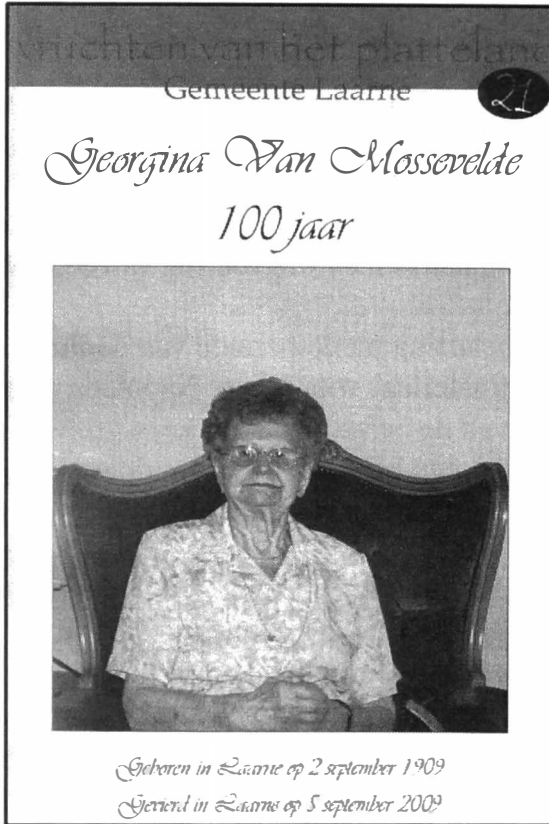
Als uitvloeisel van een succesvolle Nacht van de Geschiedenis anno 2009, in het teken van textiel, een organisatie van onze vereniging in samenwerking met de Davidsfondsafdelingen van Kalken en Laarne, kan de bijdrage rond Kalkense thuiswevers tijdens het interbellum gezien worden.

In de laatste twee bijdragen wordt aandacht gevraagd voor evenveel publicaties. Het werk van Luc De Ruyver zal heel wat genealogen tot dienst kunnen zijn. Albert Vervaet belicht de geschiedenis van Beervelde. Voor velen onder ons zal dat werk een lacune opvullen. Een deel van Beervelde maakte vroeger deel uit van Kalken en Laarne, maar de geschiedenis van de ganse parochie was relatief onontgonnen terrein.

Tijdens de voorbije zomermaanden zaten onze bestuursleden niet stil. Op vraag van de schepen van cultuur en in samenwerking met de gemeentelijke cultuurdienst werden twee nummers in de reeks *Vruchten van het platteland* (nummers 21 en 22 – zie illustraties 1 en 2) klaargestoomd. Archiefonderzoek is een zaak, de gegevens verwerken in een relatief beperkte tijd is af en toe een ander paar mouwen.

Antoon Afschrift en Luc De Ruyver zorgden voor een bijdrage ter gelegenheid van de viering van honderdjarige Georgina Van Mossevelde op 5 september 2009.

Lieven Hanselaer en André Van De Sompel leverden nieuw werk voor de OMD-brochure. Een bijdrage over een deel van de geschiedenis van de Laarnse armenzorg besteedt aandacht aan de inspanningen van de Zusters van Barmhartigheid van Ronse in het burgerlijke godshuis. Een tweede bijdrage belicht de kapellen op Kalkens en Laarns grondgebied waarbij speciaal de verzorgers van twaalf kapellen in de belangstelling werden geplaatst. De opzet om voor OMD 2009 een inventaris van alle kapellen op gemeentelijk grondgebied volledig uit te werken, bleek niet haalbaar. Het is de bedoeling alle gegevens inderdaad in een bruikbare inventaris te gieten. Als derde bijdrage werd de studie van Bert Vervaet hernomen over het werk van de Zusters van Sint-Vincentius à Paulo van Wachtebeke in het Kalkense godshuis.

*Illustratie 1. Voorblad
Vruchten van het Platteland 21.*

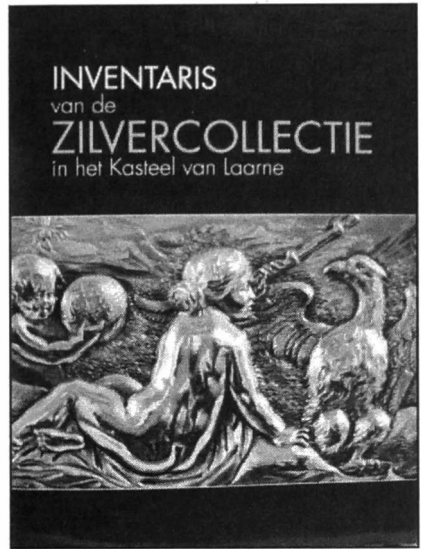

*Illustratie 2. Voorblad
Vruchten van het Platteland 22.*

Het Laarnse heksenjaar 2007 ligt willicht nog vers in het geheugen. Het gemeentebe-
stuur en de Raad van Toerisme werkten het Heksenpad uit, een wandel- of fietsroute
die de vroegere gemeente Laarne van noord naar zuid doorkruist. Het pad wordt op
historisch relevante plaatsen met historische teksten toegelicht. De teksten, die ook
in de brochure werden opgenomen, zijn van de hand van ons bestuurslid Johan De
Wilde. De brochure (zie illustratie 3) is beschikbaar bij de gemeentelijke dienst Jeugd
en Cultuur.

Illustratie 3.
Logo van het Heksenpad.

Illustratie 4.
Kaftomslag van de inventaris.

Op dinsdag 28 juli 2009 werd in het Slot van Laarne een fotografische en beschrijvende inventaris van de zilvercollectie voorgesteld (zie illustratie 4). Die inventaris is het resultaat van de samenwerking van de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden & Tuinen van België en de Deputatie van de provincie Oost-Vlaanderen en werd opgesteld door Jan Van Damme in samenwerking met Ignace Van Driessche. Onze erevoorzitter jonkheer de Pessemier 's Gravendries zag daarbij zijn jarenlange ijver voor de opmaak van een inventaris beloond. De publicatie is verkrijgbaar aan € 25,00 in het Slot van Laarne.

Op 8 juli 2009 namen Lieven Hanselaer en ondergetekende in Lebbeke deel aan een ontmoetingsavond in het kader van de oprichting van het regionaal cultureel erfgoed-convenant *historisch Land van Dendermonde*. De deelnemende gemeenten zijn Lebbeke, Buggenhout, Berlare, Wetteren, Dendermonde, Zele, Hamme en Laarne. Er werd gebrainstormd rond verschillende soorten erfgoed: mondeling en immaterieel erfgoed (ambachten, feesten, tradities, volkscultuur), funerair en religieus erfgoed, agrarisch en landschapsgebonden erfgoed, industrieel en militair erfgoed, artistiek erfgoed, rollend erfgoed, archieven en archeologie. Het werd een interessante avond waarbij vooral contacten konden gelegd worden.

Mark De Trazegnies, Molenstraat 103 te 9270 Destelbergen, marc.de.trazegnies@skynet.be, is op zoek naar gegevens over het Hongaarse meisje Lujza (zie illustratie 5) dat omstreeks 1924 bij zijn grootouders in de Laarnse Lepelstraat, de familie Jan Van Holderbeke – Marie-Louise D'Havé, gedurende enkele maanden verbleef. Niet alleen hij, maar ook onze vereniging, is ten eerste geïnteresseerd in de lotgevallen van de naar schatting dertig tot veertig Hongaarse kinderen die in die periode in Kalkense en Laarnse gezinnen een tijdlang werden opgevangen.

Illustratie 5.

*Het Hongaarse meisje Lujza met
Julienne Van Holderbeke, ca. 1924.*

Met deze nodigen wij onze leden uit op de 25ste Oost-Vlaamse VVF-contactdag van zondag 18 oktober 2009 in het H. Maagdcollege aan de Noordlaan te Dendermonde. De contactdag is gratis toegankelijk (zie illustratie 6).

Tot slot rest een rechtzetting bij illustratie 32 op pagina 94 van de studie over het ACV in vorig tijdschriftnummer. De persoon naast E.H. De Beck is niet Jan Van Damme, maar wel Urbain Van Damme. Met excuses.

**VLAAMSE VERENIGING VOOR
FAMILIEKUNDE
OOST-VLAANDEREN**

25^e OOST-VLAAMSE CONTACTDAG

DENDERMONDE

ZONDAG 18 OKTOBER 2009

Feestzalen Hellige Maagdcollege

.Noordlaan

Doorlopend van 10.00 tot 17.00 uur

Gratis toegang

BOEKEN- en INFOSTANDEN

**genealogie, heemkunde, geschiedenis, heraldiek,
gegevensbanken, computertoepassingen voor
stamboomonderzoek, DNA-onderzoek**

Met medewerking van diverse VVF-afdelingen, kringen voor
heemkunde, kringen voor geschiedkunde, archiefdiensten,
ontwerpers van software, uitgeverijen, antiquarlaat

Een organisatie van de Oost-Vlaamse Verenigingen voor Familiekunde
en de afdeling Dendermonde

V.U.: Ben Waterschoot - Garsthuistraat 171 - Dendermonde - 052/21.52.02

Illustratie 6.

Affiche VVF-dag 18 oktober 2009.

André Van De Sompel

MACARIUS, PROSPER, AMELIE (1837-1943). KERKKLOK IN DE SINT-MACHARIUSKERK TE LAARNE.

Antoon Afschrift

Inleiding.

Sinds 1948 beschikt de pastoor van de St.-Machariusparochie over drie klokken om de gelovigen ter kerke te roepen: de kleine *Wierinck-klok* om te kleppen, de middel-grote *Sint-Blasius-klok* en de zware *Sint-Macharius-klok* om te luiden bij plechtige, feestelijke en droevige gebeurtenissen. De laatste twee werden als nieuwe klokken, na de klokkenroof door de Duitse bezetter, plechtig gewijd op 31 oktober 1948¹.

Veel feestelijk gebeier kon pastoor Pieter Franciscus Vermeulen (pastoor van 1821 tot 1825) niet laten klinken. Hij had enkel de kleine Wierinck-klok en hij liet dan ook de leden van de toenmalige kerkfabriek weten dat hij *geen genoegzaam geluyd kan geven aen de inwooners, die in de verre uytgestrekte wijken dezer gemeente wonen*. Er moest dus dringend een nieuwe klok komen.

De Wierinck-klok.

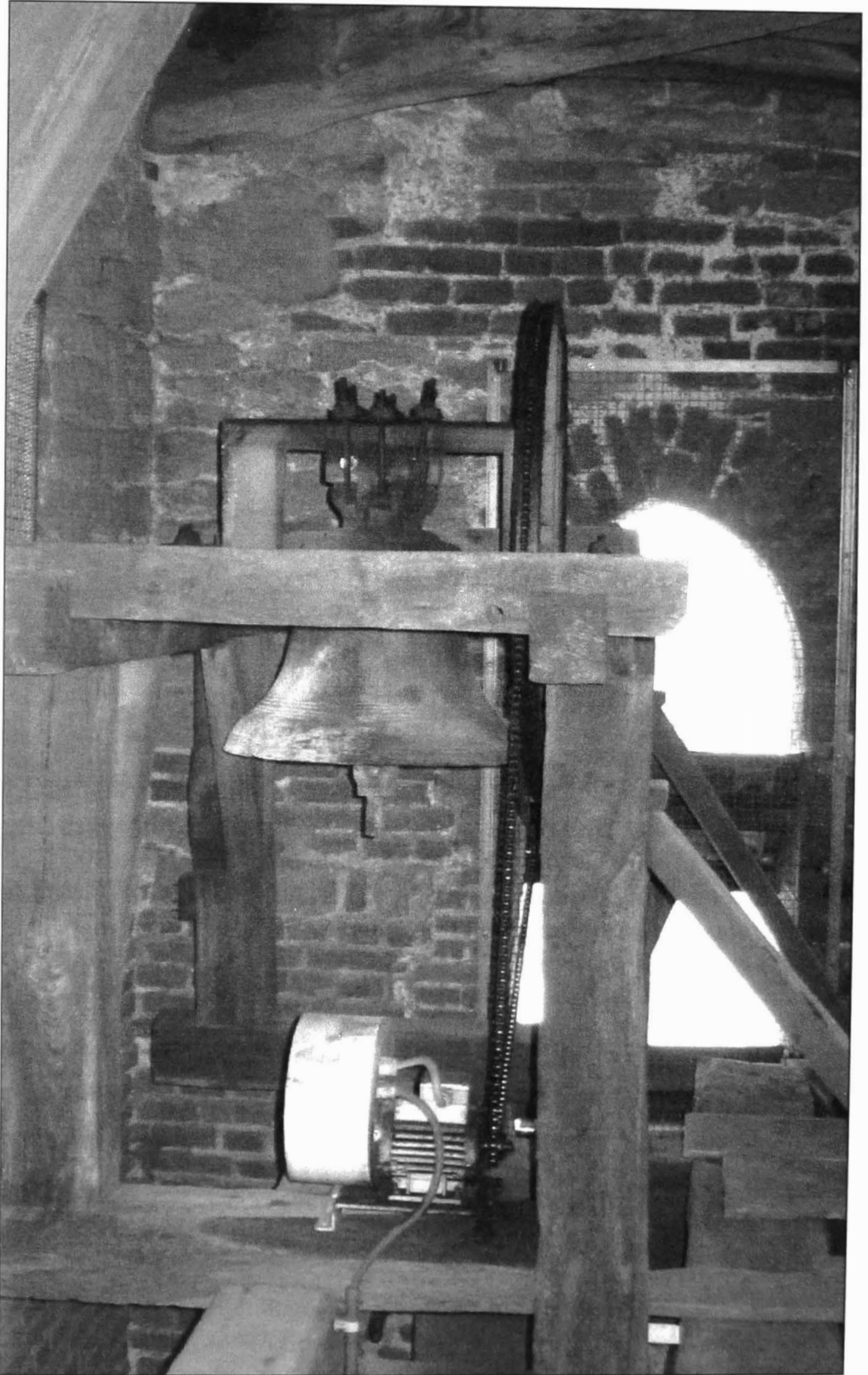
In het Liber Memorialis van pastoor J. B. Heirman² lezen we dat in 1653 de St.-Machariuskerk van Laarne reeds drie klokken bezat. In 1583 werd de kerk door de hervormden in brand gestoken en totaal verwoest³. De klokken werden door de geuzen weggevoerd; (...) om in de kost van nieuwe klokken te voorzien, verkregen de wethouders van Laarne van Albertus en Isabella octrooi *voor drie jaren ingaande den 22 mei 1613, om te lichten twee grooten op elken stoop wijn en eenen daalder of vijf schellingen op elke tonne bier, ten profijte der kerk*⁴.

¹ Meer hierover in BALTHAU E., SCHEPENS E.L., BERTELOOT R., HOLEMANS I., *De bouwgeschiedenis van de Sint-Machariuskerk van Laarne*, Laarne, 1992, p. 248.

² BALTHAU E., PROPS L., SCHEPENS E.L., Liber memorialis van pastoor Johannes Bernardus Heirman, in *Castellum*, jrg. X, nrs. 2-3, 1992, p. 47.

³ BALTHAU E., De bouwgeschiedenis van de kerk van Laarne tot het einde van de 16de eeuw, in *De bouwgeschiedenis vande Sint-Machariuskerk van Laarne*, Laarne, 1992, p. 60-61.

⁴ BALTHAU E., PROPS L., SCHEPENS E.L., *o.c.*, p. 31.

*Illustratie 1. De Wierinck-klok.
Foto Antoon Afschrift, 2009.*

Tot oktober 1837 moesten de parochianen van de St.-Machariuskerk te Laarne het stellen met het bescheiden klokkengeluid van de kleine Wierinckklok uit 1774. Weliswaar was er nog een zware klok, maar die was om een of andere reden niet meer bruikbaar, mogelijk gebarsten. Het was de wens van pastoor Vermeulen om die gebarsten (?) klok te gebruiken als klokspijs voor het gieten van een middelgrote klok.

Volgens het Liber Memorialis hing de Wierinck-klok in 1774 in het torentje van de Berindekapel. *In 1774 werd de kapel vergroot; de ouderlingen verzekeren mij dat er dan een torentje op de kapel geplaatst werd en eene klok daarin gehangen. Het torentje werd later afgebroken en de klok hangt nu in de toren van de kerk. De overbrenging naar St.-Machariuskerk zou gebeurd zijn ten tijde van de Franse revolutie.*⁵

De klok draagt het opschrift:

*R. ac praen. D. A. F. le Paige de Bar S. T. Lic. pastor de Laerne. – Praen. D. G. van Vilsteren Baro de Laerne – J. B. Wierinck me fundit anno 1774*⁶.

Of voluit geschreven:

R(verendus) ac praen(itus) D(ominus) A(nthonius) F(ranciscus) le Paige de Bar S(ummae) T(heologiae) Lic(entiatus) pastor de Laerne. – Praen(itus) D(ominus) G. van Vilsteren Baro de Laerne – J. B. Wierinck me fundit anno 1774.

En in het Nederlands:

*Eerwaarde en uitblinkende heer Anthonius Franciscus le Paige de Bar licentiaat in de theologie pastoor van Laarne - De uitblinkende heer G. van Vilsteren baron van Laarne - Jan Baptist Wierinck heeft me gegoten in het jaar 1774*⁷.

Hoewel Theodore in 1774 baron van Laarne was, staat toch de naam van zijn grootvader, G(erard) van Vilsteren (1613-1683), op de klok. De bouw van de Berindekapel werd gedeeltelijk gefinancierd door baron Gerard van Vilsteren. Als de Wierinck-klok oorspronkelijk in de toren van de kapel heeft gehangen, heeft men waarschijnlijk de baron willen eren om zijn mecenaat door zijn naam op de klok te vermelden.

⁵ LOSTRIE H., Berinde-kapel, in *Vlaamse Vriendenkring Laarne*, 5^e jg, nr. 1, 1972, p. 6.

⁶ LOSTRIE H., *o.c.*, p. 38.

⁷ Met dank aan E. Balthau voor de vertaling.

De klokkengietersfamilie Wierinck uit Overmere (ca. 1736 – ca. 1826)⁸.

De Potter en Broeckaert schreven in “Geschiedenis van Overmere”⁹ het volgende:

De klokkengieterij Wierinck stond in de 18^e eeuw voordelig bekend. In 1736 werden Marijn en Joost Wierinck gelast met de hergieterij der groote geborstene klok hangende in den toren der St.-Jacobskerk te Gent, zoals wij zien uit eene acte van den 15^e maart des gemelden jaars, verledern voor den notaris van Tieghem, ter genoemde stad. (...) Hij werd opgevolgd door Jan-Baptist Wierinck, die van 1774 tot 1785 klokken leverde te Laarne, Massemen-Westrem, Baaigem, Bassevelde en Evergem, na wien er, onder andere ook nog bedewekkers bestaan te Landskouter, Kalken, Kieldrecht, Winkel, Watervliet, Vrasene en Gontrode, de eerste dagtekenende van 1803, de laatste van 1824. Adriaan-Frans Wierinck goot een klok te Landegem in 1806 en C. J. Wierinck eindelijk die van Berlare in 1826.

Er is dus sprake van vijf klokkengieters van de familie Wierinck:

- **Wierinck Marinus**, geboren op 21.06.1696 te Overmere en er overleden op 17.01.1781, klokkengieter, zoon van Marinus en Roelant Elisabeth.
- **Wierinck Judocus** (Joost), geboren te Overmere op 1.08.1705 en er overleden op 03.08.1750, klokkengieter, zoon van Marinus en Roelandt Elisabeth.
- **Wierinck Joannes Baptiste**, geboren te Overmere op 20.05.1738 en er overleden op 17.03.1796, klokkengieter, zoon van Marinus en De Schamfelaer Adriane.
- **Wierinck Adriaen**, geboren te Overmere in 1744 en er overleden op 27.07.1822, klokkengieter, zoon van Marinus en De Schamfelaer Adriane.
- **Wierinck Constantinus Josephus**, geboren te Overmere op 12.06.1779 en er overleden op 08.07.1839, klokkengieter, zoon van Joannes Baptiste en Van Beneden Marie Catherine¹⁰.

Jan-Baptiste was niet enkel klokkengieter maar vervaardigde en herstelde eveneens kerktorenuurwerken:

“In 1776 besliste men het uurwerk een grondige beurt te geven. Jan Baptiste Wierinck uit Overmere werd aangezocht de werken uit te voeren *mits selve orlogiewerck t’eenemaal versleten ende onbruyckbaer was*. J. B. Wierinck verbond er zich toe de eerste jaren in te staan voor het onderhoud van het uurwerkmechanisme”¹¹.

⁸ VAN WAELVELDE W., Torenuurwerken en kerkklokken van Overmere, in *Heemkundige kring Overmere*, jaargang 15, nr. 4, 1997, p. 143-144.

⁹ DE POTTER J.- BROECKAERT F., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, tweede deel II, 1, Gent 1891, p. 39.

¹⁰ Met dank aan Heemkundige Kring Overmere.

¹¹ SCHEPENS E.L., De bouwgeschiedenis van de kerk van Laarne midden 17de eeuw – eind 18de eeuw, in *De bouwgeschiedenis vande Sint-Machariuskerk van Laarne*, hoofdstuk 4, p. 196, 1992.

Een nieuwe klok.

Op verzoek van pastoor Pieter Vermeulen werd tijdens de vergadering van de kerkfabriek van 8 juli 1837 besloten een aanvraag in te dienen bij het gemeentebestuur, tot aankoop van een nieuwe klok¹².

De raad van de kerkfabriek had de zaak goed voorbereid en de kosten nauwkeurig berekend. Een klok van 930 à 940 kg werd begroot op 3200 frank. De *klokspijze* van de oude klok zou 907,02 frank opbrengen. De pastoor had uit allerlei giften 1632,65 frank bijeen gegaard en de begroting voor 1837 vertoonde een overschot van 666,47 frank. Dat gaf een totaal bedrag van 3206,14 frank, zodat er zelfs een klein overschot (6,47 frank) kon genoteerd worden.

De volgende dag (9 juli 1837) bracht de gemeenteraad vlot gunstig advies uit¹³. De nauwkeurige onkostenrekening toont aan dat de pastoor al contact had genomen met de Leuvense klokkenmaker Andreas Lodewijk Jan van Aerschodt.

Andreas Lodewijk van Aerschodt werd te Leuven geboren in 1814 als zoon van Thomas (1769-1831) en Anna Maximiliana van den Gheyn (1792-1875). Vader Thomas was geen klokkengieter, maar was wel getrouwd met de dochter van klokkengieter Andreas Lodewijk van den Gheyn (1758-1833). Al in 1827 kwam de naam van Andreas Lodewijk van Aerschodt voor op de klokken van zijn grootvader, wat betekent dat hij toen al, op dertienjarige leeftijd, bestemd was om de opvolger van zijn grootvader te worden! En inderdaad, na diens dood in 1833, zou hij het bedrijf voortzetten, spijs zijn jeugdige leeftijd. Vermoedelijk bleef zijn grootmoeder eigenaar van de klokkengieterij want hij bleef de naam van den Gheyn op de klokken gieten, bijvoorbeeld als Andreas Lodewijk van Aerschodt-Van den Gheyn. Tot omstreeks 1850 was zijn jongere broer Severinus bij hem in dienst¹⁴.

De klokken van Van Aerschodt munten uit door fraai en gedegen gietwerk en werden geroemd om hun sonoriteit. Andreas Lodewijk van Aerschodt stierf in 1888 te Leuven. De laatste tien jaren van zijn leven goot hij soms klokken samen met zijn in 1851 geboren zoon Andreas Lodewijk Karel. Die zette na de dood van zijn vader nog even het bedrijf voort, maar toen Carolus in 1897 stierf, nauwelijks 46 jaar oud, hield het definitief op¹⁵.

¹² Zie bijlage 1.

¹³ Zie bijlage 2.

¹⁴ Liber Memorialis Kalken. Severinus van Aerschodt goot in 1869 drie nieuwe klokken voor de Kalkense kerk.

¹⁵ VERNIMMEN P.F., De klokkengieters van Aerschodt, in *Mededelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en omgeving*, deel 22, 1982, p. 57-76.

Het plechtige doopsel van de klok.

Het *Register der besluuten in vergadringe van de kerkmeesters de kerke van Laerne*¹⁶ brengt op pagina 66 een uitgebreid verslag van de “Doping klokke”, die doorging op 23 oktober 1837¹⁷.

De ceremonie werd met grote luister gecelebreerd door de deken en pastoor van de O. L. Vrouwekerk te Dendermonde, Sebastiaen Van Hecke, met assistentie van een schare priesters: Petrus Franciscus Vermeulen, pastoor van Laerne, als diaken, Livinus Dellaert, pastoor van Heusden, als subdiaken en verder Celestinus Goossens, pastoor van Beervelde, Francies Cobbaert, pastoor van St.-Lievens-Houtem en Benedictus Breys, onderpastoor te Laerne.

De heer Prosper Christijn, graaf de Ribaucourt aanvaardde het peterschap en mevrouw Amelie Bauwens, echtgenote van burgemeester Antoine Benoît Droesbeke, kreeg de eer van het meterschap toegewezen¹⁸.

De klok werd, zoals ieder andere dopeling, ingeschreven in het doopregister:

Anno Domini 1837 die 23 octobris ego infrascriptus baptizavi seu juxta ritum Sanctae Romanae Ecclesiae benedixi et consecrati novam campanam in honorem Sanctorum Macharii Prosperis Ameliae. Patrinus suus celsissimus dominus Prosper Joannes Josephus Christijn, comes de Ribaucourt, vicecomes de Tervueren et Duysbourg, baro de Meerbeek et de Laerne, matrina domina Amelia Bauwens, uxor burgimagistri domini Anthonii Benedicti Droesbeke. S. Van Hecke decanus.

(Op 23 oktober van het jaar Onzes Heren 1837 heb ik, ondergetekende, gedoopt of volgens de ritus van de Heilige Roomse Kerk gezegend en gewijd, de nieuwe klok ter ere van **de heiligen Macharius, Prosper, Amelia**. Haar peter is de weledelste heer Prosper Jean Joseph Christijn, graaf de Ribaucourt, burggraaf van Tervuren en van Duisburg, baron van Meerbeke en van Laerne,

¹⁶ Laerne, Pastorij, Archief Kerkfabriek, *Register der besluuten getrokken in vergadringe van de kerkmeesters der kerke van Laerne, sedert de aenstellinge der selve van wegens zijne hoogweerdigheyd door brieven van 1 july 1803 & 12 messidor XI jaer de franssche republike hier vooren in originale bijgevoegt, en waer van den beknoopten inhoud pag. 3a et 4a in de Vlaemsche taele te lezen is.*

¹⁷ Zie bijlage 3.

¹⁸ Amelie Bauwens (°1792) was de dochter van Jean François Bauwens, de laatste baljuw en meier van Laerne (1778-1795) en de zuster van notaris Casimir Bauwens. Haar man, Antoine Benoît Droesbeke (17.09.1796 -1842), begon zijn vruchtbare carrière in 1826 als notarisklerk bij Casimir, volgde hem later (1836) op als notaris, werd achtereenvolgens gemeentesecretaris (1830), gemeenteraadslid (1836) en burgemeester (1837-1842). De kadastrale atlas Popp vermeldt de weduwe Amelie Bauwens als een van de belangrijkste grondbezitters van de gemeente (38,3450 ha).

meter is mevrouw Amelia Bauwens, echtgenote van burgemeester de heer Anthonius Benedictus Droesbeke. S. Van Hecke, deken)¹⁹.

Elektrificatie van de klok.

Pastoor Petrus de Kimpe schreef in zijn Liber Memorialis:

In 1925 wordt de klok der kerk in beweging gebracht door electriciteit door de heer Lemmens van Antwerpen en dit heeft van vier tot vijf duizend franken gekost.

De klokkenroof.

Illustratie 2. Opslagplaats te Schaarbeek van opgeëiste klokken die klaarstaan om verscheept te worden naar Hamburg op 18 september 1943. Foto Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Brussel.

Al van bij het begin van de oorlog 1940-1945 vorderden de Duitsers allerlei metalen op met het oog op de wapenindustrie. Op 1 november 1941 vaardigde de bezetter het decreet uit betreffende de in beslagname van de bronzen klokken. De legering van het metaal waaruit klokken zijn vervaardigd, die voor tachtig procent uit koper en voor twintig procent uit tin bestaat, heeft dezelfde samenstelling als die waarvan kanonnen werden gegoten. Deze grondstoffen waren voor een groot deel in handen van de geallieerden, zodat de productie van de Duitse wapenindustrie dreigde in de

¹⁹ Met dank aan Eric Balthau voor de vertaling.

problemen te komen. De klokkenopeising werd zowat in alle bezette gebieden doorgevoerd. In totaal werden om en bij de 170 000 klokken naar Hamburg verscheept wat een totaal gewicht van ongeveer 54 miljoen kg brons vertegenwoordigde. Een 150.000-tal klokken kwamen zo in de Duitse smeltovens terecht.

De firma Van Campenhout uit Machelen bij Vilvoorde haalde niet minder dan 4000 klokken uit de torens om naar Duitsland te verscheppen.

Over het algemeen werd er gelaten toegekeken, maar hier en daar was er ook verzet tegen de Duitse vordering. Toen op 14 september 1943 de klokken van de Sint-Gertrudiskerk te Wetteren werden opgehaald, werden de klokken zo lang mogelijk door vrijwilligers geluid om de parochianen te alarmeren. Tijdens de werken werden de kabels van de firma ingeteerd met drek. August Bogaert, onderpastoor Prosper De Bruyne (later pastoor in Laarne van 1950 tot 1967) en Alfons Schaetsaert werden gevangen genomen wegens geboden weerstand. De twee leken werden vrij vlug vrijgelaten, maar De Bruyne keerde pas op 16 juni 1944 uit gevangenschap terug²⁰.

We mogen aannemen dat de klok uit de kerk van Laarne eveneens midden september 1943 zal weggevoerd zijn²¹.

Kardinaal Van Roey slaagde erin de uitvoering van het opeisingsbevel met vijftien maanden af te remmen. Maar noch de talrijke protesten, noch de diplomatieke interventies en zijn herderlijke brief van 21 maart 1941 konden de Duitse beslissing ongedaan maken. Vanaf april 1943 tot juli 1944 werden door de firma Van Campenhout klokken uit de torens gehaald en naar Duitsland gevoerd. Op 18 mei 1943 werd een Interministeriële Commissie voor het Behoud van de Klokken (Commission pour la Sauvegarde des Cloches) opgericht om te vermijden dat de Duitsers zich te veel zouden veroorloven. Dr. Rosemann, hoogleraar in de kunstgeschiedenis aan de universiteit van Darmstadt en hoofdverantwoordelijke van de Duitse dienst, die belast was met de klokkenopeising in België, garandeerde de commissie dat:

1. alle kerken, kloosters en kapellen één klok mochten behouden²².
2. alle klokken van vóór 1790, vanwege hun kunsthistorische waarde, zouden blijven hangen.
3. alle beiaarden, vanwege hun sociaalmuzikale functie, onaangeroerd zouden blijven.

²⁰ UYTENDAELE R., *Wetteren 1900-1952, kroniek van een gemeente*, Wetteren, 1980, p. 298.

²¹ Liber Memorialis Kalken. Op 17 september 1943 werden de twee grootste klokken uit de klokkentoren van de Kalkense Sint-Denijskerk gehaald en weggevoerd.

²² Dit was onder meer omdat er een alarmklok nodig was bij luchtgevaar.

De klokken, die weggehaald werden, kregen een identificatienummer en werden in vier categorieën ingedeeld²³:

- A klokken gegoten na 1850
- B klokken gegoten tussen 1790 en 1850
- C klokken gegoten tussen 1700 en 1790
- D klokken gegoten vóór 1700.

Daarenboven werd de provincie met een Romeins cijfer aangegeven:

- I West-Vlaanderen
- II Oost-Vlaanderen
- III Antwerpen
- IV Brabant
- V Limburg
- VI Henegouwen
- VII Namen
- VIII Luik
- IX Luxemburg

Binnen de provincie kreeg de klok nog een individueel nummer in Arabische cijfers. Van alle opgeëiste klokken werd een technische fiche opgesteld. De fotografische dienst van het Jubelpark te Brussel zorgde voor foto's. Dit materiaal bevindt zich in het archief dat sinds 23 september 1993 werd overgebracht naar het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog te Brussel. Op basis van dit archief en de lijsten die door de firma Van Campenhout en de Duitsers werden bijgehouden, konden na de oorlog een 800-tal gerecupereerde klokken teruggegeven worden²⁴. Dit was helaas niet het geval voor wat de Machariusklok betreft.

²³ HUYBENS G., *De Klokkenroof, in Beiaarden en torens in België*, Brussel, 1994, p. 42.

²⁴ VERNIMMEN P.F., *o.c.*, p. 57-76.

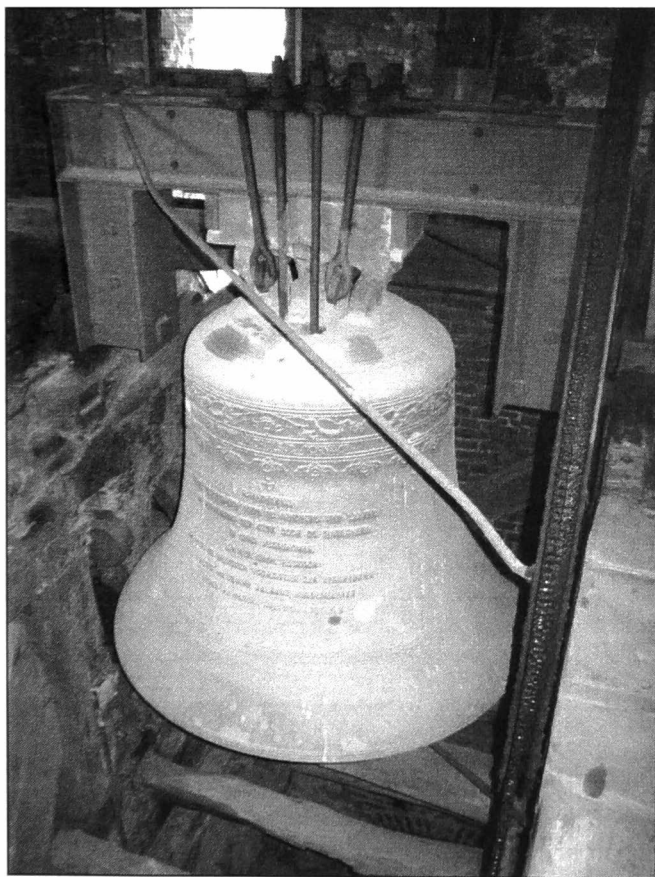
Nummer cliché : A51799
Objectnummer : 59047
Instelling : Kerk Sint-Macarius
Gemeente : Laarne[deelgemeente]
Object : klok[kerk-]
Verkoop : vrij
Jaar opname : 1943
Naam fotograaf : onbekend

*Illustratie 3. De Machariusklok klaar voor verscheping.
 Foto Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis
 van de Tweede Wereldoorlog, Brussel.*

Merkwaardig genoeg heeft pastoor Petrus de Kimpe (pastoor van 1924 tot 1951) in het Liber Memorialis (van pastoor Heirman en opvolgers) met geen woord gerept over deze voor de parochie toch belangrijke gebeurtenissen. De notities van de pastoor maken een sprong van 1938 naar 1945. Tijdens de oorlogstijd heeft de (voorzichtige) pastoor niets genoteerd, waarschijnlijk uit schrik voor de Duitse bezetter.

Wel wijdde later hij een uitgebreide paragraaf aan de nieuwe klokken die in 1948 plechtig werden ingewijd:

In het jaar 1948 heeft de kerk twee klokken van de firma Michiels bekomen. De ene weegt twaalfhonderd en vijftig kilo en de tweede zevenhonderd vijftig kilo. Een inzameling in de parochie heeft zesennegentigduizend franken opgebracht en de gemeenteraad heeft vijfenveertigduizend franken gestemd en gegeven. De grote klok in vervanging van de klok door de Duitsers weggenomen in 1941²⁵ kost honderdduizend franken en de kleine zevenenveertigduizend franken. De beide klokken zijn door Z. E. H. Ongeval, deken van Wetteren, gewijd op de feestdag van Christus Koning, den 31e oktober 1948. Nu bezit de kerk twee klokken in plaats van één...²⁶. De electrificering der klokken kost zevenendertigduizend franken en is vervaardigd geworden door de “ateliers électriques” van Doornijk.

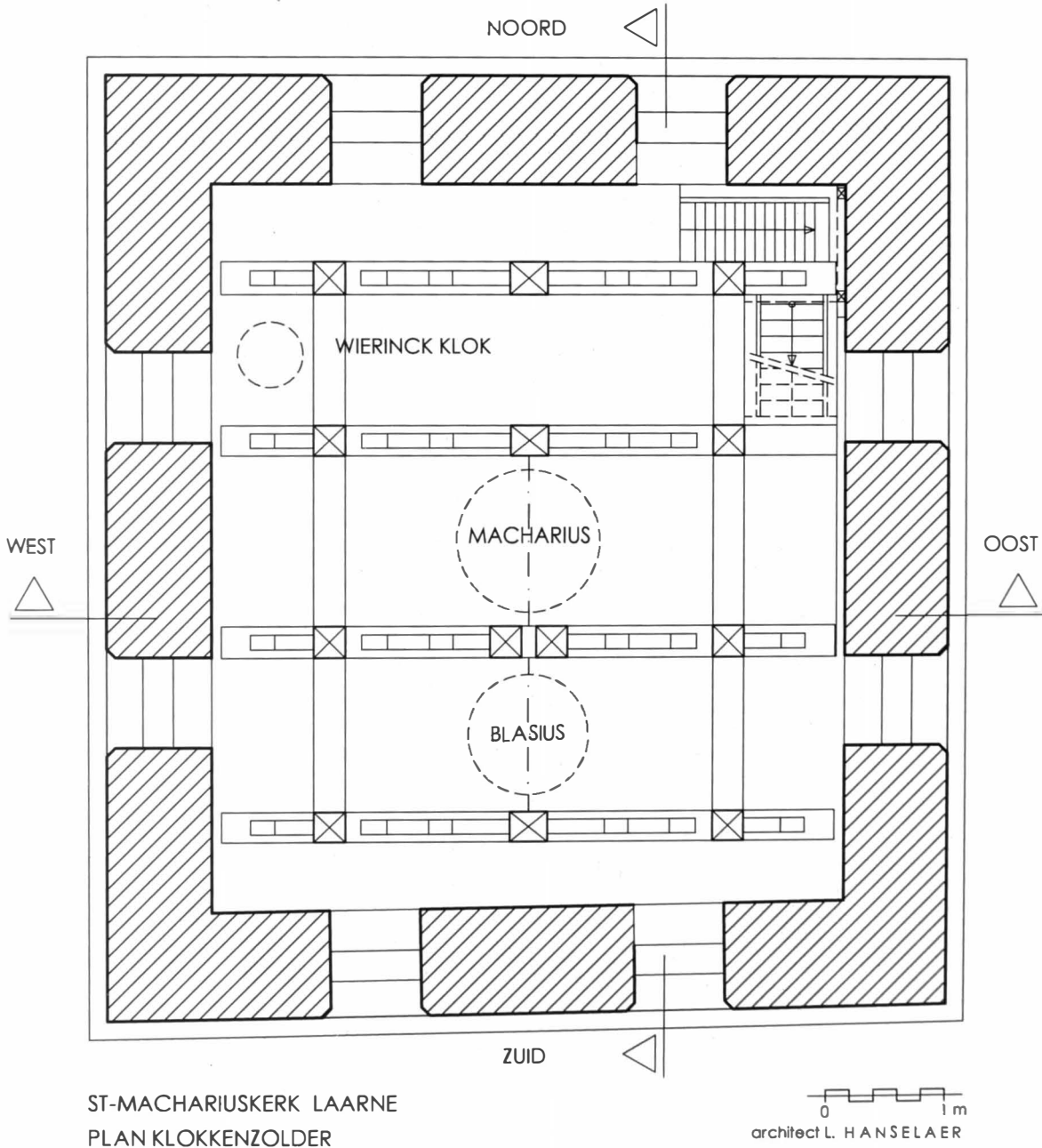
*Illustratie 4. De huidige Machariusklok.
Foto Antoon Afschrift, 2009.*

²⁵ Dit is ongetwijfeld een vergissing. Het moet 1943 zijn.

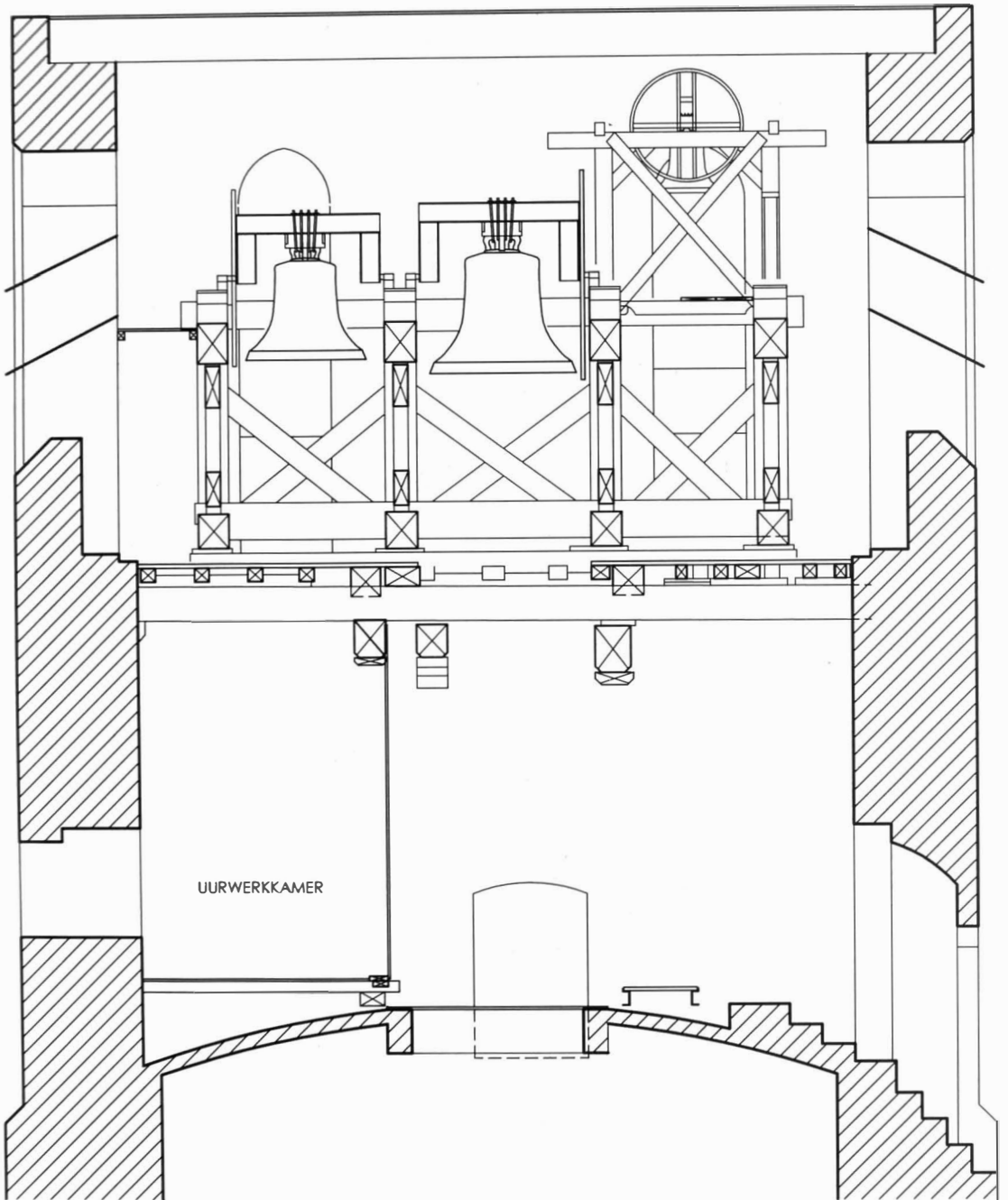
²⁶ Pastoor De Kimpe beschouwde de kleine Wierinck-klok niet als een echte klok, maar eerder als een grote bel die enkel dient om te kleppen!

Huidige situatie.

Om deze bijdrage af te sluiten, geven we met een aantal tekeningen de huidige situering van de drie klokken in de Laarnse Sint-Machariuskerk weer.

Illustratie 5. Sint-Machariuskerk Laarne. Plan van de klokkenzolder door architect Lieven Hanselaer, 2009.

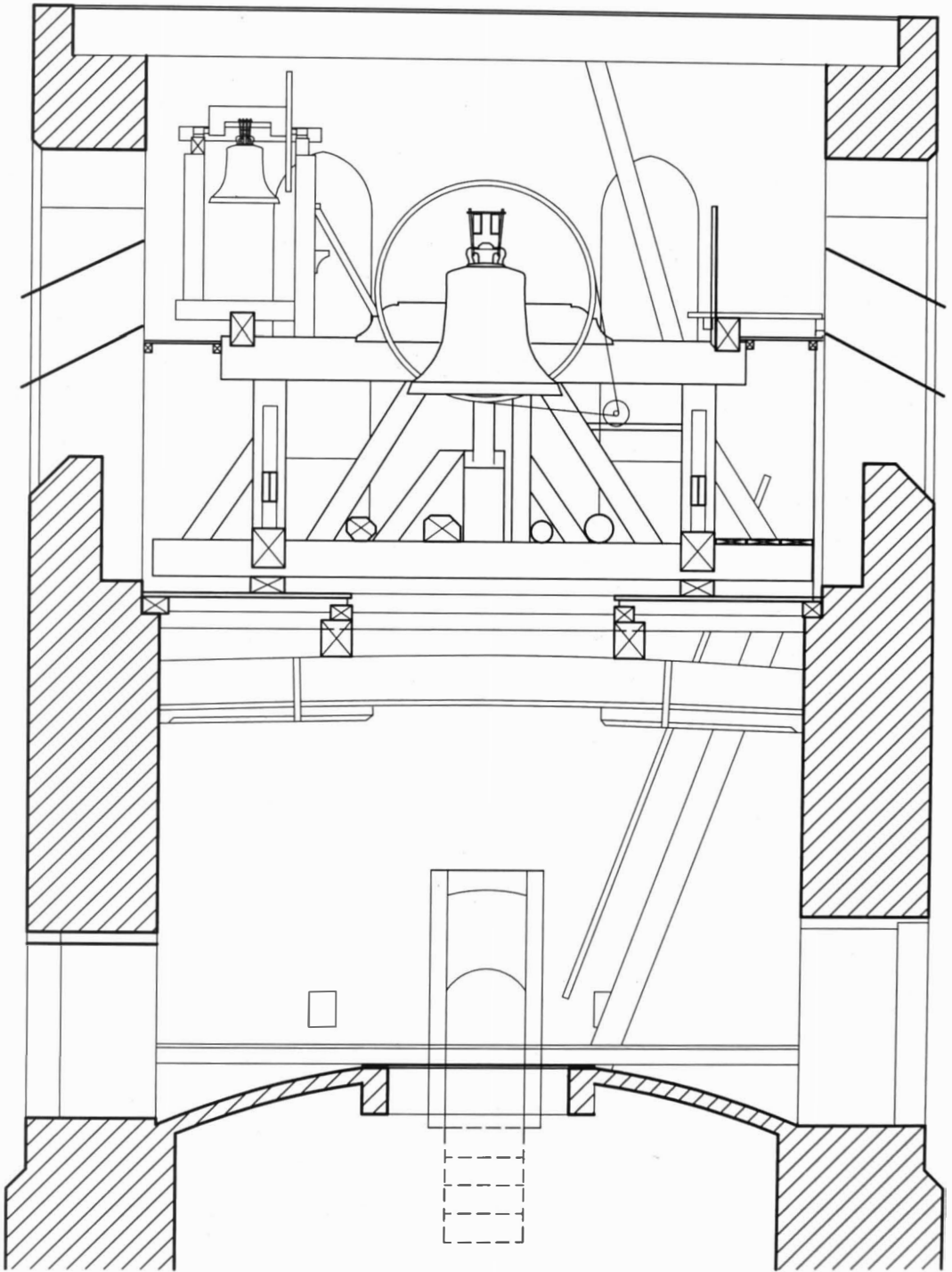
ST-MACHARIUSKERK LAARNE

DOORSNEDE OVER DE TOREN : ZICHT NAAR WESTWAND

0 1 m
architect L. HANSELAER

Illustratie 6. St.-Machariuskerk Laarne.

Doorsnede over de toren: westwand door architect Lieven Hanselaer, 2009.

ST-MACHARIUSKERK LAARNE

DOORSNEDE OVER DE TOREN : ZICHT NAAR NOORDWAND

 0 1 m
 architect L. HANSELAER

*Illustratie 7. St.-Machariuskerk Laarne.
 Doorsnede over de toren: noordwand door architect Lieven Hanselaer, 2009.*

Gepubliceerde bronnen.

BALTHAU E., SCHEPENS E.L., BERTELOOT R., HOLEMANS I., *De bouwgeschiedenis van de Sint-Machariuskerk van Laarne*, Laarne, 1992.

BALTHAU E., PROPS L., SCHEPENS E.L., Liber memorialis van pastoor Johannes Bernardus Heirman, in *Castellum*, jrg. X, nrs. 2-3, 1992.

DE POTTER J.- BROECKAERT F., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, tweede deel II,1, p. 39, Gent 1891.

HUYBENS G., *Beiaarden en torens in België*, Brussel, 1994.

LOSTRIE H., Berlinde-kapel, in *Vlaamse Vriendenkring Laarne*, 5^e jg, nr. 1, 1972.

UYTENDAELE R., *Wetteren 1900-1952, kroniek van een gemeente*, Wetteren, 1980.

VAN WAEVELDE W., *Torenuurwerken en kerkklokken van Overmere*, in *Heemkundige kring Overmere*, jaargang 15, nr. 4, 1997.

VERNIMMEN P.F., *De klokkengieters van Aerschodt*, in *Mededelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en omgeving*, deel 22, 1982.

Niet gepubliceerde bronnen.

Kalken, Pastorij, Liber Memorialis parochie Kalken.

Laarne, Gemeentehuis, Notulen gemeenteraadsverslagen, 1837.

Laarne, Pastorij, Archief kerkfabriek, Liber Memorialis parochie Laarne en Register vergaderingen kerkmeesters van Laarne.

Bijlage 1.

REGISTER der besluuten getrokken in vergadringe van de kerkmeesters der kerke van Laerne, sedert de aenstellinge der selve van wegens zijne hoogweerdigheyd door brieven van 1 july 1803 & 12 messidor XI jaer de franssche republike hier vooren in originale bijgevoegt, en waer van den beknoopten inhoud pag. 3a et 4a in de Vlaemsche taele te lezen is.

Pagina 64. nota nr. 61.

Aenvraeg tot mogen aenkoopen eener Nieuwe Klok

Tjaer achttien honderd zevenendertig den achtsten july ten negen uren 's morgens. Den kerkfabriekraed der gemeente Laerne op heden en ten verzoeke van den heer Pastor bijeengekomen zijnde, heeft gemelden heer te kennen gegeven dat inziende het kleyn kloksken die zich binnen deze toren bevind, geen genoegzaam geluyd kan geven aen de inwoners, die in de verre uytgestrekte wijken dezer gemeente wonen. Hij wenscht binnen den toren dezer kerk te mogen geplaeft worden eene klok ter zwaerte van omtrent de 930 à 940 kilogrammen begroot op fr. 3200=00.

Dat voor de bekostiging der zelve klok kan dienen:

- *1e de oude klokspijze die zich binnen deze kerk bevind begroot op* *fr. 907=02*
- *2e de somme van omtrent fr. 1632=65 daer hij reeds bezitter van is over bijzondere giften aen genoemden heer Pastor tot dies gedaen.* *fr. 1632=65*
- *En 3^e dat den begrootingsstaet van de fabriek der kerk voor tjaer 1837 eenen overschot opleverde van fr. 666=47* *Te samen fr. 3206=14*

Bij gevolge voor de bekostiging dezelve klok eenen overschot wezen. Waerop gemelden raed beramend en inziende dat er genoegzaeme middelen bestaen, om in den kost noodig tot gemelde klok te voorzien is van advies, dat er binnen den toren der kerk dezer gemeente eene klok ter zwaerte van omtrent de 930 à 940 kilogrammen zal worden geplaeft. Afschrift dezer beraedslaging zal gezonden worden, ten advise van het Plaetselijk bestuer dezer gemeente om ter goedkeuring van het opperbestuer onderworpen te worden. Gedaen in extraordinaire vergadering den dag maend en jaer als boven alwaer aenwezig waren de heeren Vermeulen Pieter Francies Pastor, Antoine Benoit Droesbeke Burgemeester, Joannes Francies Vervae, Livinus Vliebergh en Joannes Vander Vennet, alle leden van gemelden raed.

(handtekeningen van de raadsleden)

Doping klokke

Tjaerachtien honderdzevenendertigden drijentwintigsten october, ten elfuren voormiddag. Op de uytnodiging van de heer Petrus Franciscus Vermeulen, Pastor der gemeente Laerne, hebben Wij Borgemeester en Leden van den kerkfabriekraed der zelve gemeente ons begeben in het midden der kerk alhier, ten eynde bij te wonen de dooping van eene nieuwgegoten klok voor deze kerk; in waer van de ceremonien van op heden met vollen luyster en groote plechtigheden door den Eerweerdigen heer Sebastiaen Van Hecke, Landdeken en Pastor van O. L. V.-kerk te Dendermonde, zijn gecelebreerd dit ter assistentie:

1^e van Mijnheer Petrus Franciscus Vermeulen, Pastor te Laerne, in hoedanigheyd van Diaken en 2^e van Mijnheer Livinus Dellaert, Pastor te Heusden, als Subdiaken.

Ook ten bijwezen en assistentie van den hooggeboren heer Prosper, Joannes, Josephus, Christijn Graef van Ribaucourt, Burggraef van Tervuren en Duysburg, Baron van Meerbeek en van Laerne, woonende op zijn kasteel te Perck, in qualiteyt van Peter.

En van juffrouw Amelia Bauwens, huysvrouw van den Borgemeester deezer gemeente in qualiteyt van Meter.

En hebben de heer Peter en Meter den zelven klok de namen gegeven van

Macarius, Prosper, Amelie.

Van alle hetgonne voorschreven wij het tegenwoordig proces-verbaal hebben gedresseerd en alwaer ook aanwezig waren de volgende heeren:

1^e Celestinus Goossens, Pastor te Beirvelde.

2^e Francies Cobbaert, Pastor te St. Lievens-Hauthem. en 3^e Benedictus Breys, onderpastor in Laerne.

Dewelke deeze benevens genoemde heeren Pastor van Laerne, Landdeken, Diaken en Subdiaken, Peter en Meter, mitsgaders Borgemeester en Leden van den kerkfabriekraed hebben onderteekend den dag, maand en jaer als boven.

(handtekeningen)

Bijlage 2.**Gemeenteraadsverslag nr. 14 van het jaar 1837.**

Extract te jaer 1837, den 8 july ten 9 uren vormiddagden kerkfabriek Raed der gemeente Laerne, op heden en ten verzoeken van den heer Pastor bijeengekomen zijnde heeft gemelden heer ten kennen gegevendat inziende het kleyne kloksken, die zich binnen dezen toren bevind, geen genoegzaam geluyd kan geven aen de inwoners, ide in de verre uytgestrekte wijken dezer gemeente woonen. Hij wenscht binnen de toren dezer kerk te mogen geplaetst worden eene klokke ter zwaerte van omtrent de 930 à 940 kilogrammen, begroot op fr. 3200, dat voor de bekosting dezer klok kan dienen.

• 1 ^e de oude klokspijze die zich binnen deze kerke bevind begroot op	907,02
• 2 ^e de somme van omtrent fr. 1632,65 daer hij reeds bezitter van is over bijzondere giften aen genoemden heer Pastor tot dies gedaen.	1632,65
• En 3 ^e dat den begrootingsstaet van de fabriek der kerk voor tjaer 1837 eenen overschot opleverde van	666,47
Te samen	fr. 3206,14

Bijgevolg voor de bekosting denzelve klok eenen overschot zoude wezen.

Waerop gemelden Raed beraemende en inziende dat er genoegzaam middelen bestaen om in den onkost nodig tot gemelde klok te voorzien is van advies dat er binnen den toren der kerk dezer gemeente eene klok ter zwaerte van omtrent 930 à 940 kilogrammen zal worden geplaetst.

Afschrift dezer beraedslaging zal gezonden worden ten advise van het plaatselijk Bestuur dezer Gemeente om ter goedkeuring van het Opperbestuur onderworpen te worden.

Gedaen in extraordinaire vergadering den dag, Maend en jaer als boven, alwaer aenwzig waeren de heeren Vermeulen Pieter Francies, pastor, Antoine Benoit Droesbeke, burgemeester, Joannes Francies Vervaet, Livinus Vliebergh en Joannes Van der Vennet, alle leden van gemelden Raed.

En waren onderteekend P. F. Vermeulen, pastor in Laerne, A. B. Droesbeke, burgemeester, schepenen en leden van den Raed der gemeenge Laerne, gezien de voorstaende deliberatie van den kerkfabriek Raed dezer gemeente, en omde voldoende redens daerbij aengehaeld zijn van advis, dat binnen den toren dezer kerke eene klok zal worden geplaetst ter zwaerte van 930 à 940 kilogrammen.

Gedaen in extraordinaire zitting van den negensten july 1837 alwaer aenwezig waren den Borgemeester, Schepenen en alle Leden van den Raed dezer gemeente.

(handtekeningen van)

Antoine Benoît Droesbeke, Pierre Yden, Joannes Vervaet, Macarius Bauwens, Pieter Francie Herrebaut, Pieter Francies Van Damme, Dominicus Bracke, Jacques De Meyer, Jacques Van der Vennet, Joseph De Vijlder.

LAARNE BEKOSTIGT EEN RUITER VOOR HET LEGER VAN NAPOLEON (1813).

Johan R.J. De Wilde

Tijdens de ijzige winter van 1812-1813 trokken de belastingontvangers van Laarne in de gemeente rond met een ongewone opdracht. Zij moesten de som van 1.000 frank bij elkaar krijgen om een paard, evenals de uitrusting van een ruiter, voor het Franse leger te sponsoren. Dit hing heel nauw samen met de voorafgaande politieke en militaire gebeurtenissen.

In 1806 had de Franse keizer Napoleon aan zijn bondgenoten het Continentaal stelsel opgelegd om zo zijn aartsvijand Engeland op economisch vlak te treffen. Maar Alexander I, de Russische tsaar, wou zich niet aan die bepaling houden. Napoleon zag zich gedwongen om geweld te gebruiken.

Vanaf de herfst van 1811 begon hij aan de geleidelijke opbouw van zijn strijdkrachten langs de Russische grens. In juni 1812 trok hij aan het hoofd van een internationale troepenmacht met meer dan een half miljoen soldaten Rusland binnen. Met geforceerde marsen wou hij een beslissing afdwingen. De moeilijkheden bleven niet uit. De Russen weigerden het gevecht aan te gaan en pasten de techniek van de verschroeide aarde toe. Ten gevolge daarvan kwamen veel Franse soldaten om door uitputting of ondervoeding. Er waren veel deserties, en ook zelfmoorden. Tijdens de slag bij Borodino sneuvelden 28.000 Fransen en 45.000 Russen. Napoleon bereikte Moskou, maar wachtte daar vergeefs op vredesvoorstellen van de Russische tsaar. Uiteindelijk moest hij de aftocht blazen. Geteisterd door honger, de extreme vrieskoude, de niet aflatende aanvallen van de Russische kozakken en enkele veldslagen, nam de getalsterkte van het Franse leger steeds verder af. Bij de overtocht van de grensrivier de Berezina (november 1812) bleven nog amper 20.000 soldaten over. In de weken nadien zou dit aantal nog stijgen tot ongeveer 120.000¹. De “grande armée” was bijna volledig ten onder gegaan.

Maar niet alleen de verliezen aan mensenlevens lagen hoog. Het Franse leger had ook veel wapens, transportwagens en paarden verloren. In juni 1812, vóór de aanvang van de campagne in Rusland, beschikte het Franse leger nog over 217.706 paarden. In januari 1813 waren er geen 48.000 meer over. Maar tussen 24 december 1812 en 20 februari 1813 had het leger wel ongeveer 73.000 rijpaarden en 52.000 trekpaarden nodig. De inspanningen om de tekorten aan te vullen, waren in die mate succesvol, dat de Fransen in april 1813 alweer over 138.609 paarden beschikten². Dit nam niet weg dat, door het tekort aan paarden, de soldaten zelf het buskruit en de kanonsko-

¹ Zie het meesterlijke relaas van ZAMOYSKI A., *1812 Napoleons fatale veldtocht naar Moskou*, Amsterdam, 2005.

² BRUN J.-F., La Grande Armée. La mobilisation de 1813. L'arrière plan matériel (II), in *Napoléon Ier. Le magazine du Consulat et de l'Empire*, 14, 2002, p. 50-55 (bijz. p. 53-54).

gels moesten dragen, waardoor het marcheren uiteraard nog lastiger werd³.

In die moeilijke periode legden de gemeenten van het kanton Wetteren samen om de volledige uitrusting te bekostigen voor vier cavaleristen. Het ging niet om een vrijwillig initiatief van het gemeentebestuur of de inwoners, ingegeven door bewondering voor de keizer en zijn leger (althoewel dit bij individuele schenkingen wel een rol kan gespeeld hebben). De schenking gebeurde op aansporen van de prefect⁴ van het Scheldepartement⁵. Hoewel deze maatregel dus van hogerhand was opgelegd, werd dit gebaar naar de buitenwereld voorgesteld als een teken van loyaliteit tegenover de Franse keizer. Zo werd door de overheid de indruk gewekt dat de bevolking onverminderd achter de keizer stond.

De streefsom per gemeente bedroeg 1000 frank. Dat is ook het bedrag dat kolonel Pierre Lejeune noemde als kostprijs voor de uitrusting van een paard en een uniform⁶. Wat kon men hiermee betalen? De volgende cijfers geven ons hiervan een indruk. De prijs van een paard bedroeg al snel 250 tot 400 frank⁷. Dankzij een nota van een officier bij de cavalerie⁸ krijgen we inzicht in de kostprijs van enkele uitrustingsstukken van een officier bij de dragonders: *habit uniforme* (120 fr), *pantalon* (44 fr), *casque* (160 fr), *sabre* (70 fr), *ceinture* (20 fr), *chabraque* (80 fr), *selle* (40 fr), en *bride* (22 fr).

Wij bestuderen hier de repartitielijst van Laarne⁹. Die lijst telt 263 namen. De nummering stopt bij 262, maar dat komt omdat men het nummer 73 tweemaal heeft gebruikt. En eigenlijk komt het totaal bedrag uit op 1003 frank, maar men heeft het toch naar beneden afgerond. De lijst werd afgesloten op 20 februari 1813 tijdens een zitting van de gemeenteraad.

³ FAIRON E. - HEUSE H., *Lettres de grognards*, Liège-Paris, 1936, p. 238.

⁴ De voorganger van de huidige provinciegouverneur. Gezien de datum van het document denken wij hier aan Frédéric Christophe d'Houdetot (1778-1859), die in functie was van 1809 tot het voorjaar van 1813.

⁵ Het Scheldepartement besloeg ongeveer het gebied van de huidige provincie Oost-Vlaanderen samen met Zeeuws-Vlaanderen.

⁶ FAIRON E. - HEUSE H., *o.c.*, p. 286.

⁷ WELTEN J., *In dienst voor Napoleons Europese droom. De versterking van de plattelandssamenleving in Weert*, Leuven, 2007, p. 608 en 615 De opgegeven voorbeelden dateren uit 1810 en 1811, maar de stijgende vraag zal in de winter van 1812-1813 wellicht geleid hebben tot stijgende prijzen. Eén jaar later werd voor een paard dat door de Fransen in Laarne werd opgeëist, maar liefst 760,5 frank gevraagd!

⁸ SCHEPENS E., Amand François Schoorman, Sous-lieutenant belge au service de France, in *De Oost-Oudburg*, Jaarboek XXXVII, 2000, p. 143-242, bijz. p. 226 n. 64.

⁹ Gent, Rijksarchief, Scheldepartement 4479/57 (Laarne).

Onderstaande tabel maakt duidelijk welke bedragen er werden geschonken en hoeveel personen telkens een bepaald bedrag gaven.

Bedrag	Personen	Bedrag	Personen	Bedrag	Personen
1 frank	6	4 frank	18	8 frank	9
1,5	35	4,5	5	9	2
1,75	18	5	20	10	4
2	53	5,25	1	10,5	1
2,5	14	5,5	8	11	0
2,75	6	6	8	12	2
3	29	6,5	6	13	6
3,5	2	7	5	14	3
3,75	1	7,5	1		Tot.: 263

Tabel 1. Overzicht van het aantal personen dat een bepaald bedrag bijdroeg.

Het is meteen duidelijk hoe de verhoudingen liggen. De bijdragen liepen van 1 tot 14 frank. De meerderheid gaf bedragen van 1 tot en met 5 frank: 207 personen of 78,70%. In de groep met bedragen tussen 5,25 tot en met 10 frank vinden we 44 personen of 16,73%. Enkel twaalf personen betaalden meer dan 10 frank (4,57%).

De *rôle de repartition* geeft niet aan welke criteria er bij de verdeling werden gehanteerd. Werd er, zoals in Leuven, dwang gebruikt¹⁰? Wat Laarne betreft, zwijgen de bronnen. Niettemin willen we proberen achterhalen hoe men te werk is gegaan.

Welke motieven konden een rol spelen bij het bepalen van de te schenken som? Uiteraard was de financiële draagkracht van het gezin doorslaggevend. Maar er waren ook twee groepen die - willens nillens - nauw betrokken waren bij de besluitvorming van de Franse overheid: het politiek personeel van de gemeente en de families waarvan één of meer zonen in het Franse leger dienden in het kader van de conscriptie. In hoeverre beïnvloedde dat hun bereidwilligheid om in hun beurs te tasten?

¹⁰ Leuven schonk Napoleon 25 jagers te paard, die door de inwoners werden bekostigd. Wie weigerde om mee te betalen, kreeg soldaten ingekwartierd: DE MAESSCHALCK E., *Overleven in revolutietijd. Een ooggetuige over het Franse bewind (1792-1815)*, Leuven, 2003, p. 182.

We bekijken eerst het politiek personeel¹¹. Gemeenteraadsleden (G) ten tijde van de omhaling waren alleszins zeer goed vertegenwoordigd in de categorieën die het meest bijdroegen. Ook voormalige schepenen (S) uit het Ancien Régime lieten zich niet onbetuigd:

- Jean Francois Vervaet (G) en Jan Machaire De Vylder (G) schonken elk het hoogste bedrag: 14 frank
- Pierre Aelterman (S) en de weduwe van oud-schepen Jan De Vylder: 13 frank
- Nicolas Vispoel (S) en de kinderen van wijlen Livin De Vylder (S): 12 frank

De helft van de meest vrijgevege betalers (zes van de twaalf) hadden dus te maken met het bestuur van de gemeente. En zij stonden niet alleen. Bijna alle gemeenteraadsleden uit de jaren 1810 en 1811 werden in de lijst opgenomen¹²:

- Pierre Francois Van Damme, Livin Haghens, Jacob Matthys en Pierre Francois De Wilde (allen G)¹³: 10 frank
- Jacques Van Peteghem en Francois Van Den Abbeele: 9 frank
- Jacques Vander Vennet: 8 frank
- Jan Livin Everaert en Josse Bracke: 7 frank
- Antoine Seghers en Jean Scheire: 6,5 frank
- Jean-Baptiste Luyckx en Jean Francois De Vos: 6 frank
- Jean Francois Van der Meulen, Pierre Francois Dauwe en Pierre Francois Matthijs: 5 frank
- Jacques Van Imschoot en Pierre Jean De Poorter: 4,5 frank
- Albert Vliebergh: 3,5 frank
- Jacques De Meyer: 3 frank

Wij besluiten dus dat de betrokkenheid bij het Frans bestuur in de meeste gevallen ook leidde tot een hogere bijdrage van de functionaris.

In de tweede groep kijken we naar de bijdrage van mensen die een zoon in het Franse leger hadden op het moment van de schenking, en ook naar de families wiens zoon in het Franse leger was gestorven. Hiervoor gebruiken we de overzichten van Laarnse jongens die met zekerheid in het Franse leger hebben gediend¹⁴.

¹¹ Wij baseren ons op de overzichten van AFSCHRIFT A., Het politieke personeel van de gemeente Laarne van het einde van het Ancien Regime tot de Franse tijd (1789-1814), in *Castellum*, XVIII nr. 2, 2001, p. 3-43 (bijz. p. 29-43).

¹² Waren er niet meer bij: Jean-Baptiste Rombouts, die zijn ambt neerlegde in december 1812, en geneesheer Jean-Francois Peeters.

¹³ P.F. Van Damme werd pas in 1819 gemeenteraadslid.

¹⁴ DE WILDE J.R.J., Laarnse slachtoffers en overlevenden van de Franse conscriptie (1798-1814), in *Castellum*, XVII nr. 4, 2000, p. 17-51 (bijz. p. 21-32 en 35-45). Gereformeerden, deserteurs of krijgsgevangenen werden hier niet meer in aanmerking genomen indien zij in januari 1813 niet meer in Franse dienst waren.

	Bijdrage	Geen bijdrage
Zoon overleden vóór januari 1813	11 gezinnen	14 gezinnen
Zoon in dienst in januari 1813	9 gezinnen	13 gezinnen
Totaal	20 gezinnen	27 gezinnen

Tabel 2. Overzicht van de gezinnen wiens zoon in het Franse leger was gestorven, die al dan niet een bijdrage leverden.

De bedragen van deze groep liggen allemaal tussen 1,5 en 5,5 frank; de meeste bedroegen 1 ½, 1 ¾, of 2 frank. Hier krijgen we dus een volledig ander beeld dan bij de plaatselijke mandatarissen. Meer dan de helft van de gezinnen gaf helemaal niets. De anderen gaven de laagste bedragen. Hier valt echter moeilijker te bepalen of dit het gevolg was van een krappe financiële situatie¹⁵, dan wel van een gebrek aan loyaliteit tegenover het Franse regime.

Bronnen.

Niet gepubliceerde bronnen.

Gent, Rijksarchief, Schelddedepartement 4479/57 (Laarne).

Gepubliceerde bronnen.

AFSCHRIJFT A., Het politiek personeel van de gemeente Laarne van het einde van het Ancien Regime tot de Franse tijd (1789-1814) in *Castellum*, XVIII nr. 2, 2001, p. 3-43.

BRUN J.-F., La Grande Armée. La mobilisation de 1813. L'arrière plan matériel (II), in *Napoléon Ier. Le magazine du Consulat et de l'Empire*, 14, 2002, p. 50-55.

DE MAESSCHALCK E., *Overleven in revolutietijd. Een ooggetuige over het Franse bewind (1792-1815)*, Leuven, 2003.

DE WILDE J.R.J., Laarnse slachtoffers en overlevenden van de Franse conscriptie (1798-1814), in *Castellum*, XVII nr. 4, 2000, p. 17-51.

FAIRON E. - HEUSE H., *Lettres de grognards*, Liège-Paris, 1936.

SCHEPENS E.L., Amand François Schoorman, Sous-lieutenant belge au service de France, in *De Oost-Oudburg*, Jaarboek XXXVII, 2000, p. 143-242.

WELTEN J., *In dienst voor Napoleons Europese droom. De verstoring van de plattelands-samenleving in Weert*, Leuven, 2007.

ZAMOYSKI A., *1812 Napoleons fatale veldtocht naar Moskou*, Amsterdam, 2005.

¹⁵ Het is bekend dat de conscripts in de Franse tijd vooral uit de armere bevolkingsklassen voortkwamen; de rijken konden immers een vervanger betalen.

Bijlage.

Deze bijlage bevat de namen van de personen die een bijdrage betaalden in de volgorde van het origineel. Zij is - op een paar uitzonderingen na - alfabetisch. De samensteller baseerde zich op het hoofdbestanddeel van de familienaam; daardoor vindt men "Van Den Abbeele" onder de letter A, en "De Wilde" onder de letter W.

Bij gelijkkluidende namen werd dikwijls, om toch een onderscheid te kunnen maken, de woonplaats opgegeven. Zo woonde mijn betovergrootvader Livin De Wilde in de Meersstraat, zijn gelijknamige neef in de Breestraat en nog een derde Livin De Wilde in de Termstraat.

Verschillende voornamen en wijknamen werden afgekort.

Voornamen

Adn = Adrien (Adriaan)

Augn = Augustin

Bapte = Baptiste

Cons = Constantin(us)

Chls = Charles, Karel

Fois = François, Frans

Guillme = Guillaume, Willem

Jacqs = Jacques, Jacob

Mach = Machaire, Macharius

Pre = Pierre, Pieter

Wijknamen

Cast = Casteelhoek

Ertb = Ertbuur

Eyk = Heikant

Id = idem (d.w.z. in dezelfde straat/wijk als de voorgaande)

Mag = Mag(h)eret

Bourg = dorp

Andere

Kind = kinderen van

Wed. = weduwe van

VAN DEN ABBEELE Bernard: 8 - Fois: 3 - Fois Mark: 9

VAN ACKER Josse: 2 - Jaecques: 2

ACKERMAN Jean: 5,50

AELTERMAN Fois: 1,50 - Jean: 5,50 - Pre (Ertb): 13 - Livin (Ertb): 13 - wed Fois: 5

AUMAN Benoit: 2

BAERT Gilles: 7

BAUWENS, wed. Jean: 8

BERNAERDT Andre: 1,75

BLENDEMAN, kind Josse: 4 - Louis: 4

DE BLEU Pre Jean: 1,50 - kind Jacqs: 1,50

VAN BOCKXLAERE Gillis: 3 - Jacqs: 2

BOLLAERT Mattieu: 2,50

BOONE, wed Ambroise: 1,75

VANDEN BOSSCHE Jean Fois: 1,75

BRACKENIER Boniface: 3

BRAECKMAN Livin: 4,50 - Andre: 4,50 - Jean: 3 - Marie Jeanne: 1,50 - wed Josse: 2

BRACKE Josse: 7 - wed Pierre: 2 - Fois (Mag): 1,50 - Fois (Quastr): 1,50 - Pre (Meersc str): 3,75 - Jacqs (Brandem): 5,50 - Pre (Ertb): 2,75 - Jean (id): 5 - Michel (id): 2, 75

BRUGGEMAN Andre: 2,75

DE WILDE, wed Jaeqs: 2 ¹⁶
 DE BRUYCKER Laurent: 3
 DE CAUSMAEKER Joseph: 2,75
 CLAUS Pierre: 2
 DE CLERCQ Josse: 2,75
 CLINCKSPOOR Jean: 1,50
 CLINGE Armand: 2
 DE COCK Jean Fois: 1,50 - Jean: 1,75
 DE COENE Jean: 2,75
 COPPENS Pierre: 1,75
 CORNELIS Jean: 5,50
 DE COSTER Pre Fois: 1,75
 DE CRAECKER Jean Bapte: 4
 CRAEYNES Jean Bapte: 5
 VAN DAMME Livin (Mag): 3 - Pre Fois: 10 - wed Pre: 14
 DAUWE Pre Fois: 5 - Jean: 1,75 - Andre: 6 - wed Josse: 4 - Pre Mach: 8 - Augustin: 2
 DRIEGE Livin: 1,75 - Gillis: 2 - Adrien: 5
 VAN DRIESSESCHE Jaeqs: 2 - wed Simon: 3
 ERFFELINCK Pierre: 1,75
 EVERAERT Jean: 7 - Livine Marie: 3
 FIERS Josse: 2
 DE GEEST Pre Jaeqs: 5 - Jean: 2
 GOOSSENS Josse: 4
 DE GROOTE Livin (Casteelh): 6,5 - Livin (Mag): 1 - Jacques: 5,50 - Pre Fois (Mag): 3 -
 Pre Fois (Eeckh): 4
 VAN DER HAEGHEN, wed. Jaeqs: 6
 HAGHENS Livin: 10 - Sebastien: 5,50 - Jean Fois: 4
 VAN HEESVELDE Jean: 2
 HERMAN, wed. Pre: 1
 HERREBAUT Fois (Revierestr): 5 - Jean: 3 - Andre: 3 - Livin: 5
 HILLAERT, wed Livin: 5
 VAN HOECKE Livin: 10,5
 HOOGHEWYS Livine: 4 - Angeline: 2
 VAN HAERDE Josse: 1,75
 JACOBS Jean: 6,5
 DE JAEGER Jean: 2
 JANSSENS Theodor: 1,50 - Jean: 2 - wed. Gillis: 1,50
 INGELS Jean (Mag): 1
 VAN IMSCHOOT Jaeqs: 4,50
 VAN KERKHOVE Gillis: 1,50
 VAN LAEKEN Jean (Ertb): 1,50
 LAMMENS Pierre (Steentjen): 4 - Petronille: 1,50
 VAN DER LINDEN Augustin: 2

¹⁶ De weduwe van mijn oud-vader Jacobus De Wilde luisterde naar de naam Barbara De Bruycker.
 Dit verklaart de verwerking van haar bijdrage op deze plaats, en niet bij de vermeldingen "De
 Wilde" op het einde van de lijst.

VAN LOO Jaeqs Fois: 13
 LOUFS Pre Constantin: 2,5 - Marie Anne: 3
 LUYCKX Joseph: 5 - wed Pre: 2 - Jean Bte: 6
 MEIRESAEN Thomas: 2
 MATTHYS Pre Fois: 5 - kind Jaecqs: 13 - Adr Fois: 2,5 - Jaeqs (Kerckstr): 10 - Jaeqs: 4 -
 Dominique: 1,5 - Elisabeth: 2
 DE MEESTER Josse: 1,5
 MEHAUDENS Pierre: 2
 VAN DER MEULEN Jean Fois: 5
 DE MEYER Jacques (Eyk): 3 - Ange: 1,75 - Jean (Kerckstr): 3 - Jean (Ertb): 5
 MEYNS Marie: 5
 VAN DEN MOERE, weduwe G.: 5,5
 DE MOL Pre Fois: 2,5
 VAN MOSSEVELDE Jean: 6,5
 VAN DEN NESTE Livin: 1,75
 NEYT Josse: 1,5
 VAN NIEUWENHUYSE Livin: 3 - Livin: 1,5
 ONGENAE Jean: 2,5
 ORNEZ Philippe: 1,5
 VAN OVERMEERE Pre Jean: 1,5
 VAN OVERMEIRE Jean Fois: 1,5
 PAELEMAN Joseph: 2
 PEETERS Jaecq Fois: 2
 VAN PETEGHEM Jacques: 9
 PLAETINCK Livin: 1,5 - Pierre: 3 - Medard: 2
 DE POORTER Pre Jean: 4,5
 PRAET Jacques: 4,5
 PROVE Petronille: 1 - Jean Fois: 1,5
 QUAERTIER, wed. Fois: 1,5
 RAES Louis: 5
 RAES, wed Jean: 2,5
 RAMAN Livin Augn: 2 - Jean (Termstr): 1,5 - wed Pre: 1 - Adn Fois: 2 - Jean (Eekh): 2,5 -
 wed. Livin: 6
 DE ROUCK Adrien: 3
 ROOSEMONT Jean: 3
 DE ROOVER Pierre: 3
 DE RUYSSCHER Emanuel: 3 - wed. Pre: 13
 VAN RYSELBERGHE Livin (Mag): 2,5 - Pre (Breestr): 1,75 - Jan (Breestr): 4 - Jan Re-
 vierestr): 1 - Fois (Revierestr): 3 - wed. Livin: 1,5 - Pre Cons: 3,5 - wed Jean: 4 - Fois
 (Meirh): 5 - wed Jaecq: 1,5 - Catherine: 2 - Jacques: 3
 SCHELFHAUT Jean: 3
 SCHEIRE Livin: 4 - Pre (Steentjen): 5,5 - Pre (Quastr): 4 - Pre Andre: 2 - Bernard: 2 - Jean
 (Eekh): 6,5
 SCHEPENS, Jean (Sand): 2 - wed Fois: 2,5 - Pre Jean: 3
 SEGHERS Jean Fois: 6,5 - Livin: 2 - Antoine: 5
 SEY Fois: 1,5

SEYSSSENS Jean: 2
 DE STROOPER Fois: 2
 VAN SWOL Jean: 2
 TEMMERMAN Jacques: 2
 THIELEMANS Joseph: 2
 THIENPONT Pierre: 4 - kind. Charles: 4
 DE VEIRMAN Jaques: 7 - Pierre (Eekh): 1,5
 VANDER VENNET Jacques: 8
 VERBERCKMOES Bernard: 2,5
 VERBIEST Joseph: 2
 VAN VERDEGHEM Josse: 5
 VERMEIRE Jacques: 1,75
 VERSCHRAEGEN Bernard: 2,5 - Pierre: 1,5
 VERVAET Pierre (Mag): 2 - Michel: 2,5 - Sebastien: 1,75 - Bernard: 2 - Pierre (bourg): 2 -
 Pre Fois: 8 - Jean (Cast): 1,5 - Jean (Sand): 8 - Jean Fois: 14 - Jeanne: 2 - Pre (Termstr):
 4 - Jean Fois (Ertb): 1,5 - Louis: 6 - Pre Fois: 1,5
 VISPOEL Josse: 3 - Nicolas: 12 - Joseph: 3 - Jeanne Marie: 1,5
 VLIEBERGH, wed Isaac: 5
 VLIEBERGH Albert: 3,5
 DE VOS Jean Fois: 6 - kind. Jean: 3
 DE VYLDER Bernard: 3 - wed. Jean: 13 - Jean Machaire: 14 - kind. Livin: 12 - Pierre: 6 -
 Pre Fois: 6
 WALRAVE Josse Fois: 2
 WALTERS Jean: 2 - Jacques: 2
 DE WILDE Jean (Rivierstr): 6,5 - Jean fs Jacqs (Brandem): 2 - Livin (Meerschstr): 2 - wed.
 Pre Fois: 3 - kind. Guillme: 5 - Pre Fois (Meerschstr): 10 - Livin (Termstr): 1,75 - Pre
 Fois (Lepelstr): 4 - Jean (Brandem): 8 - kind. Jean: 8 - Jean Bte: 2 - Livin (Breestr): 2 -
 Jean (id): 2 - Fois (Ertb): 1,5 - Bernard (id): 2,5 - Pre Jaeqs: 7
 WILLEMS George: 2
 YDEN Francois: 5,25 - wed Josse: 8
 DE MOL Chls: 1,5
 SEYSSSENS Jacques: 1,75
 HERREBAUT Fois (bourg): 2
 BOONE Livin: 7,5
 PRAET Bernard: 1,75
 DE PUTTER Pierre: 2,5

PRIJSUITREIKING IN DE KLEUTERSCHOOL VAN LAARNE (1867).

Johan R.J. De Wilde

In een krantenknipsel, bewaard in het bisschoppelijk archief in Gent, is sprake van de beginjaren van een kleuterschool in Laarne¹. Nergens staat aangegeven uit welke krant dit artikeltje werd geknipt, maar gelukkig heeft iemand in de marge ervan een datum geschreven: 2 december 1867. Wij nemen aan dat dit de dag aangeeft waarop de tekst in de krant is gepubliceerd.

De datum is van des te groter belang omdat onder meer wordt meegedeeld dat de kleuterschool in Laarne eind 1867 anderhalf jaar bestond. Zij werd dus medio 1866 opgericht. Bij het lesgeven stonden de pedagogische principes van Fröbel voorop². De schoolpopulatie bedroeg 108 leerlingen, waarvan er 80 gratis onderwijs genoten³.

De plichtigheid bestond uit drie delen: oefeningen van de leerlingen, een toespraak van het schoolhoofd en de eigenlijke prijsuitreiking.

De prijzen bestonden hoofdzakelijk uit warme kledij; giften die, gezien het seizoen en de armoede van het merendeel van de kinderen, bijzonder welkom zullen geweest zijn. De milde schenkers moeten we niet ver zoeken: naast de lokale geestelijkheid waren ook de belangrijkste families van Laarne uitgenodigd. Hun steun ligt helemaal in de lijn van de toenmalige visie op de armoede, die men probeerde op te vangen via liefdadigheid.

Het artikel is ook van belang omdat het bij de huidige stand van zaken de enige bekende tekst is over het bestaan van een bewaarschool in Laarne in die tijd. Kleuterscholen waren toen zelfs niet verplicht. De eerste organieke wet op het lager onderwijs uit 1842 voorzag enkel dat een gemeente, die subsidies kreeg van de staat, een gedeelte ervan moet gebruiken voor de organisatie van kinderbewaarplaatsen⁴.

Helaas weten wij niet wie voor het schooltje in Laarne het initiatief heeft genomen. Ook is nog nader onderzoek vereist naar de persoon van *Juffer Haegens*, die de leiding had over de kleuterschool. Wellicht was zij een dochter van Joannes Haegens, die in het midden van de negentiende eeuw onderwijzer was in Laarne⁵. Hij woonde in de Achterstraat vlakbij de school⁶.

¹ Gent, Bisschoppelijk archief, Parochie Laarne II nr. 63.

² Friedrich W.A. Fröbel (1782-1852), Duits pedagoog, introduceerde nieuwe methoden en speelvoorwerpen in de kleuterschool, die hij eerder *Kindergarten* dan school noemde.

³ In die tijd werd gratis onderwijs voorzien voor behoeftige kinderen.

⁴ DE CLERCK K., VERBRUGGEN-AELTERMAN A., *Schets van het Belgisch onderwijsbeleid in de 19^e eeuw*, Gent, 1983, p. 37.

⁵ Joannes Haegens had onder meer twee dochters: Nathalia (°1835) en Maria Johanna (°1840). Met dank aan Luc De Ruyver.

⁶ Archief Vereniging voor Lokale Geschiedenis van Kalken en Laarne, Legger bij de Poppkaart van Laarne (1860), art. nr. 747.

Wij geven hier de volledige tekst van het artikel weer in de oorspronkelijke spelling:

Den 27 november laatstleden had de plechtige prijsdeeling plaats aan de leerlingen der bewaarschool van Laarne; deze zoo nuttige inrichting, slechts anderhalfjaar bestaande, en naar de leerwijze van Fröbel ingericht, telt heden 108 leerlingen, waaronder er meer dan 80 kosteloos onderwezen worden, allen kinderen onder de 6 jaar oud. De plechtigheid werd bijgewoond door de heeren pastoor en onderpastoor der parochie, en al de voornaamste familiën waren er vertegenwoordigd.

Het programma der oefeningen van de leerlingen was zeer uitgebreid, en bestond uit werkingen met de handen, gebeden, liederen, leeslessen, declamatiën, enz.

Na deze oefeningen, welke allen op eene uitmuntende wijze zijn verricht, heeft Juffer Haegens, bestuurster der bewaarschool, eene redevoering uitgesproken, welke door alle aanwezige personen levendig is toegejuicht.

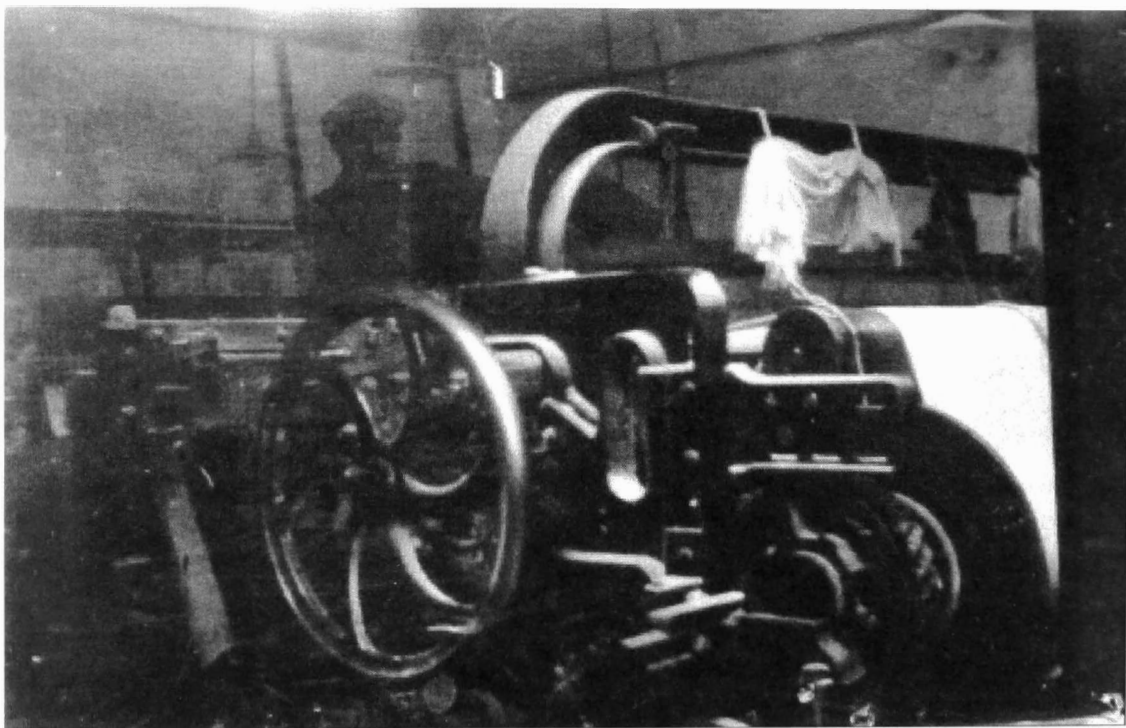
Daarna greep de uitreiking der prijzen plaats, voornamelijk bestaande uit warme kleederen, voor eene som van rond de twee honderd frank.

KALKENSE THUISWEVERS TIJDENS HET INTERBELLUM.

André Van De Sompel

1. Voorwoord.

Het onderwerp van de Nacht van de Geschiedenis te Kalken was *Textiel* en met de geïllustreerde lezing *Van huiswever tot fabriekswever, 300 jaar wevers te Kalken en Laarne* kregen de aanwezigen een kijk op het verleden van de textielindustrie of -arbeid in Kalken en Laarne.

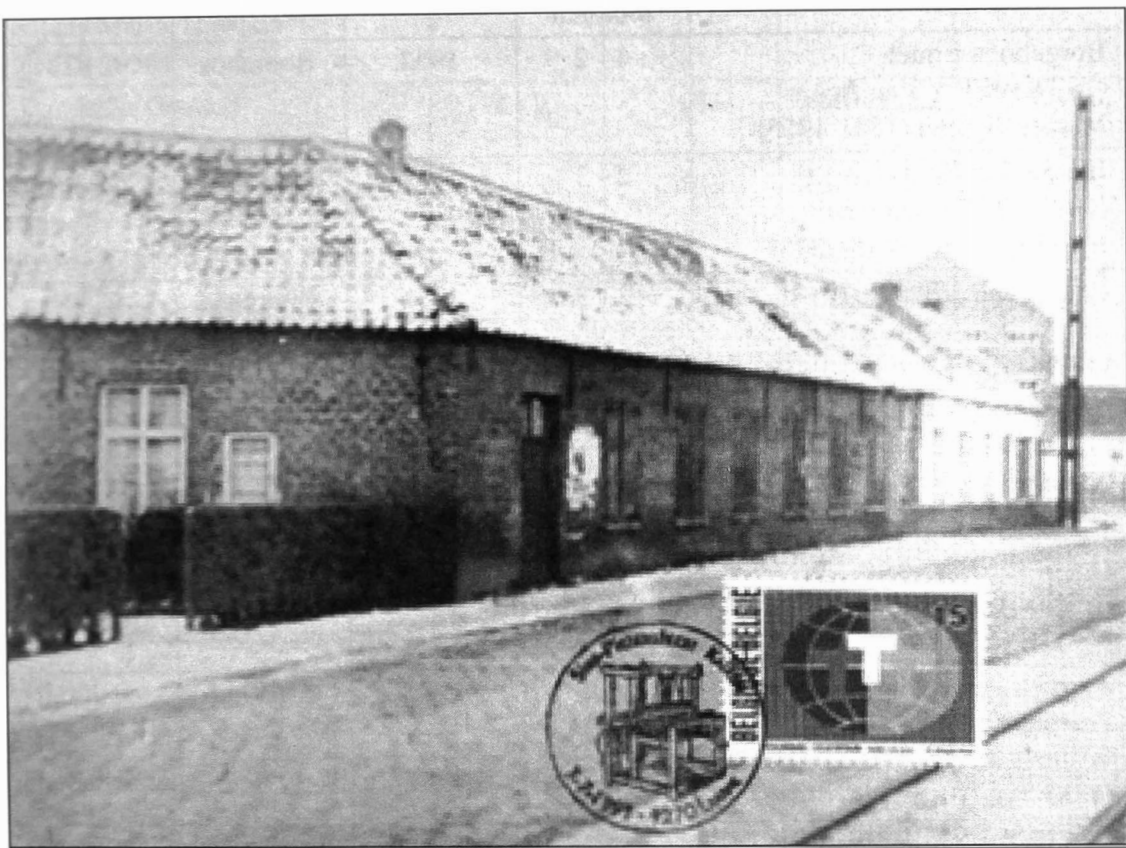

Illustratie 1. Thuiswever Charles Louis Slabbaert (1874-1956).

In de eerste helft van de twintigste eeuw waren er in Laarne en Kalken drie textielfabrieken werkzaam: Laarnefabriek of de *N.V. Etablissements Textiles Fernand Hanus* (met ongeveer 1000 werknemers), de *Nouveau Tissage Vanham* (opgestart in 1930, met maximum ongeveer 140 werknemers) en de *Tissage Mécanique de Calcken* (met maximum een veertigtal werknemers).

Tot 1 januari 1923 werd ook weefonderricht gegeven in het weefleerwerkhuis in de Vromondstraat.

Naast die textielfabrieken werkten in Kalken (minstens) 22 thuiswevers al dan niet in onderaanneming voor die bedrijven en/of het weefleerwerkhuis.

Illustratie 2. De gebouwen in de Vromondstraat waar tot in 1923 het weefleerwerkhuis was gevestigd. Verzameling Stichting Sint-Pietersfeest Kalken.

2. Een oplijsting van plaatselijke thuiswevers.

Een ongedateerde overzichtslijst uit het archief van de gemeente Kalken, maar waarschijnlijk te dateren tijdens de periode 1937-1940, hernam negentien thuiswevers die in achttien bedrijfjes werkzaam waren en in totaal met minstens 45 weefgetouwen werkten. Bij verder onderzoek troffen we nog gegevens over drie andere thuiswevers aan¹.

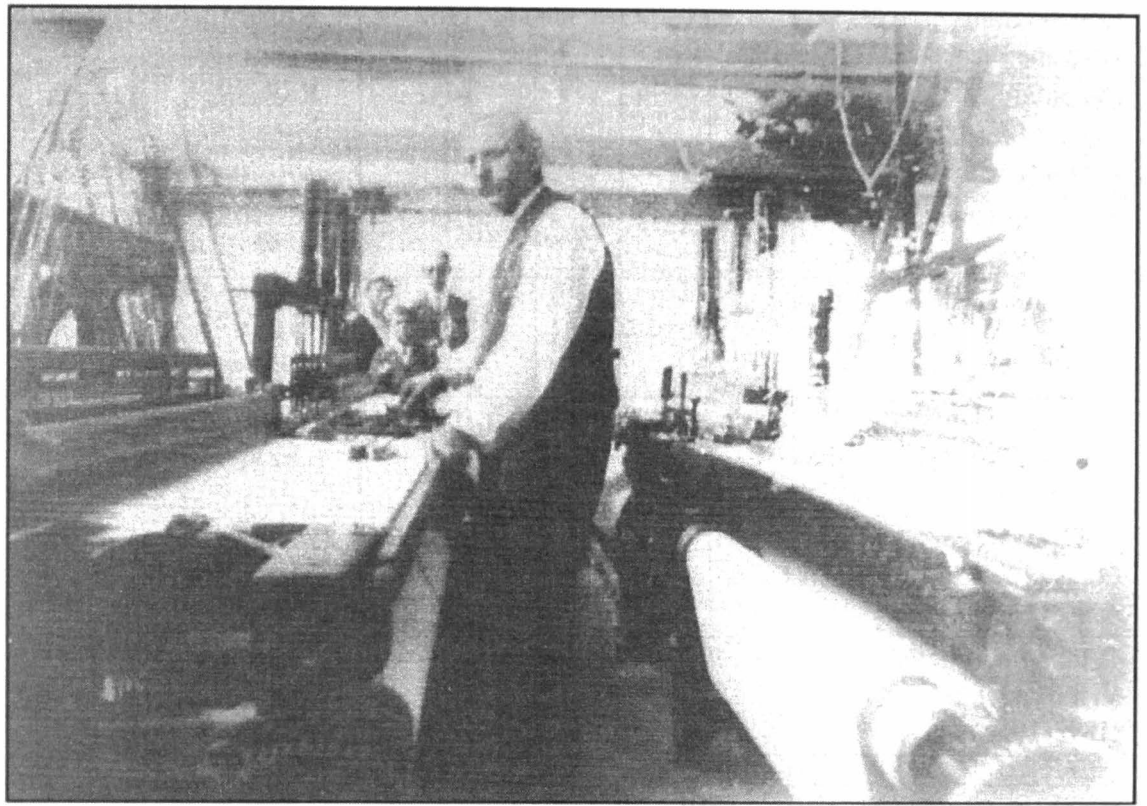
¹ Laarne, Gemeentehuis, Gemeentearchief Kalken vóór de fusie, nr. 752. Die lijst werd echter niet in die bundel gevonden. De kopie van die lijst werd me door de opsteller van de inventaris, Marcel Meys, bezorgd.

Naam	Aantal getou- wen - Pk motoren	Jaar toelating	Werkplaats	Toemalig kadaster- nummer
Borgelioen Emiel (1879-1963) x Van Acker Maria - Agatha (1881-1955)	4 - 2	1932	Boombos	C 823
Borgelioen Henri (1895-1982) x Ongena Irma Christine (1898-1978)	2 - 3	1931	Boombos	C 813k
Praet René (1898-1972) x Borgelioen Judith (1898-1991)	2 - 3	1931	Boombos	C 828
Slabbaert Charles Louis (1874-1956) x De Schrijver Nathalie	2 - 1,5	1927	Boombos	C 828c
De Plus Camiel (1901-1953) x Claus Helena Anna Leontina (1901-1983)	2 - 3	1931	Boombos	C 829b en 829c/2
Van De Velde Octaaf Francies (1880-1961) x Willems Adolphine (1885-1967)	2 - 2	1927	Vromond- straat	C 900d
Van Overmeire Camiel (1857-1944) x De Vylder Marie Leonie	2 - 2	1927	Vromond- straat	C 1032d
Willems Jozef (1888-1963) x Monsecour Maria (1898-1937)	2 - 1,5	1931	Vromond- straat	C 904c
Van Acker Alfons (1890-1964) x Van Themsche Margaretha (1892-1963) en Van Themsche Henri (1898-1968) x Crommelinck Anna (1902-1986)	2 - 2 2 - 2	1931	Vromond- straat	C 735a- 735b
Mertens Basiel (1886-1951) x Van Wesemael Maria (1881-1965)	2 - 2	1929	Molenstraat	D 470e
Plovie Theophiel (1894-1968) x Scheire Marie Louise (1895-1979)	4 - 4	1932	Meirestraat	D 725a

Couché Frans (°1883) x Romanie Blancquaert (1886-1948)	2 - 2	1932	Kruisen	D 624t
Cours Adolf (1871-1947) x Claus Maria Theresia (1875-1956)	4 - 3	1931	Kruisen	D 633a
Tondeleir Gustaaf (1882-1957), ongehuwd	2 - 2	1931	Koffiestraat	C 571b- 571c
Schepens Gustaaf (1899-1979) x De Vriese Elodie (1899-1973)	2 - niet vermeld	1932	Koffiestraat	C 1151
Slabbaert Maurice (1892-1966) x Hoogewijs Marie Coralie (1893-1975)	3 - 3	1930	Provincie- baan	D 977m
Wwe De Kegel Charles Louis (1858-1928) - Baert Marie Anna (1864-1946)	2 - 2	1932	Provincie- baan	D 1399d- 1400a
Cattoir Leo(n) (1890-1979) x Van Malderen Martha (1893-1963)	2 - 2	1937	Gaverstraat	C 730c
Niet in de overzichtslijst vermeld:				
De Schepper Emiel (1885-1974) x Couché Marie Rosalie (°1882)	Niet vermeld - 4	1932	Schriek- straat	B 831
Blancquaert Achiël (1885-1962) x Van Dommele Bertha xx Martens Madeleine	Niet vermeld	1931	Vromond- straat	C 1008c
Van Themsche Maurice Emiel (1885-1965) x Van Hoesen Elisa (1893-1964)	Niet vermeld	1931	Vromond- straat	C 1008i

Tabel 1. Lijst van thuiswevers te Kalken, periode interbellum.

Bijna alle thuiswevers op de overzichtslijst handtekenden die lijst. In het vakje van Gustaaf Schepens vonden we geen handtekening. In het vakje van de weduwe van Charles Louis De Kegel stond de handtekening van wever Prosper De Wilde, waarschijnlijk de schoonzoon-wever.

Illustratie 3. Thuiswever Leon Cattoir (1890-1979).

In een ander handschrift op die lijst werd bij drie thuiswevers een korte bemerking genoteerd, meer bepaald over de werkgelegenheid van die thuiswevers. Bij Theofiel Plovie werd genoteerd dat hij gedeeltelijk werkloos was, Gustaaf Tondeleir was meer dan een jaar werkloos en de wwe van Charles Louis De Kegel was sinds drie maanden werkloos.

Drie van de op de overzichtslijst vermelde thuiswevers stonden in de kiezerslijst van 1935 niet met het beroep van wever genoteerd:

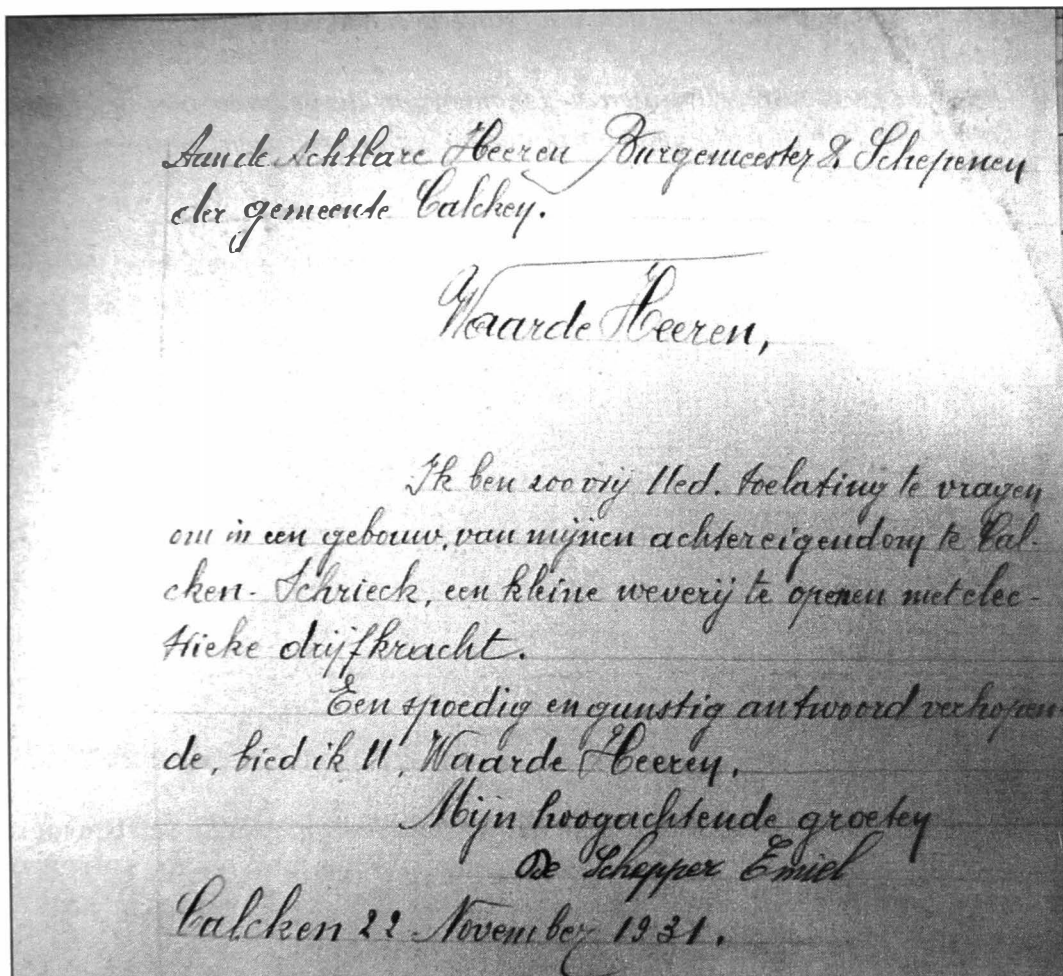
Jozef Willems stond vermeld als barbier.

Basiel Mertens was trambediende.

Adolf Cours was winkelier.

Uit diezelfde kiezerslijst van in totaal 1491 kiesgerechtigden haalden we de personen die met het beroep van wever werden aangeduid: dat waren er welgeteld 90. Daarnaast waren er nog 164 kiesgerechtigden ouder dan 21 jaar vermeld als fabriekswerkers.

3. Gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke instellingen.

Illustratie 4. Aanvraag tot oprichting van een kleine weverij met elektrische aandrijving door Emiel De Schepper.

We vermoeden dat de aanvragen tijdens de jaren 1930 als een soort inhaalbeweging moet gezien worden in het kader van de reglementering op de gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke inrichtingen en op de KB's rond het gebruik van elektriciteit.

Het dossier bevatte volgende reglementering rond de mechanische weverij.

1. Doelmatige voorzorgen zullen genomen worden tegen brandgevaar. Te dien einde zal steeds een voldoende getal met water gevulde emmers of zelfwerkende branduitdovers voorhanden zijn.
2. Het is verboden te rooken in de weverij en magazijnen, er vuur in te maken zonder de noodige voorzorgen of er gemakkelijk ontvlambare stoffen in te bergen. Het verbod van rooken zal uithangen.
3. De kunstmatige verlichting zal geschieden bij middel van electrische gloeilampen daar waar de verbinding met electrische leiding mogelijk is of bij

middel van veiligheidslampen in het tegenovergesteld geval.

4. *De getouwen en andere werktuigen zullen derwijze geplaatst zijn zoodat de werklieden over een vrijen doorgang beschikken van minstens 1 meter breedte.*
5. *De noodige maatregelen dienen genomen om de geburen niet te hinderen door gedruisch of trillingen voortkomende van werktuigen, motoren of overbrengingsassen.*

In sommige dossiers werden aanvullingen op dat reglement opgenomen. Werd de toestemming normaliter voor een periode van dertig jaar verleend, dan kon daarvan afgeweken worden. Zo bevatte de toestemming vanuit de Bestendige Deputatie van Oost-Vlaanderen voor thuiswever Adolf Cours in februari 1932 de vermelding *een voorlopige vergunning gedurende één jaar zou moeten verleend worden om na te gaan of de dicht bevolkte buurt niet te zeer gehinderd wordt*. Adolf Cours woonde inderdaad midden de dicht bevolkte wijk De Kruisen.

Een andere voorwaarde tot goedkeuring van een aanvraag tot het uitbaten van een weverij was de volgende: *Om gedruisch of daveringen te keer te gaan zullen er geluidbrekende of veerkrachtige stoffen: (kurk, vilt of tricopièze) geplaatst worden tussen de electromotoren, de getouwen en hunne steunsels. De mekanieke toestellen zullen zoo ver mogelijk van den scheidingsmuur geplaatst worden.*

In meerdere goedgekeurde dossiers werd expliciet vermeld dat de arbeidsdag begrepen lag tussen 6 uur 's morgens en 9 uur 's avonds.

De vergunning verviel na een inactiviteit van de thuisweverij, gaande van een tot zes maanden.

4. Enkele algemene gegevens over de weversfamilies.

Sommige families kunnen als echte weversfamilies beschouwd worden, namelijk de families Borgelioen, Couché, Plovie, Opdorp en Slabbaert. De familie Opdorp had echter niemand die als thuiswever was gekend.

Familie	Vermeld aantal kiezers	Vermeld aantal wevers
Borgelioen	12	7
Couché	5	5
Plovie	6	5
Slabbaert	7	4
Opdorp	7	4

Tabel 2. Weversfamilies. Verhouding aantal wevers ten opzichte van het totale aantal kiezers per familienaam.

Illustratie 5. Op deze site in het begin van de Meirestraat, in de onmiddellijke omgeving van de Nouveau Tissage Vanham, stonden minstens twee weefstallen van de familie Plovie. Een van de vroegere weefstallen werd geïntegreerd in de huidige bebouwing. Foto 2009.

Al die wevers hadden een weefstal, meestal in de onmiddellijke omgeving van hun woonst. Wat opvalt, is dat die bedrijfjes zich in een beperkt aantal straten in de onmiddellijke omgeving van Kalkendorp situeerden.

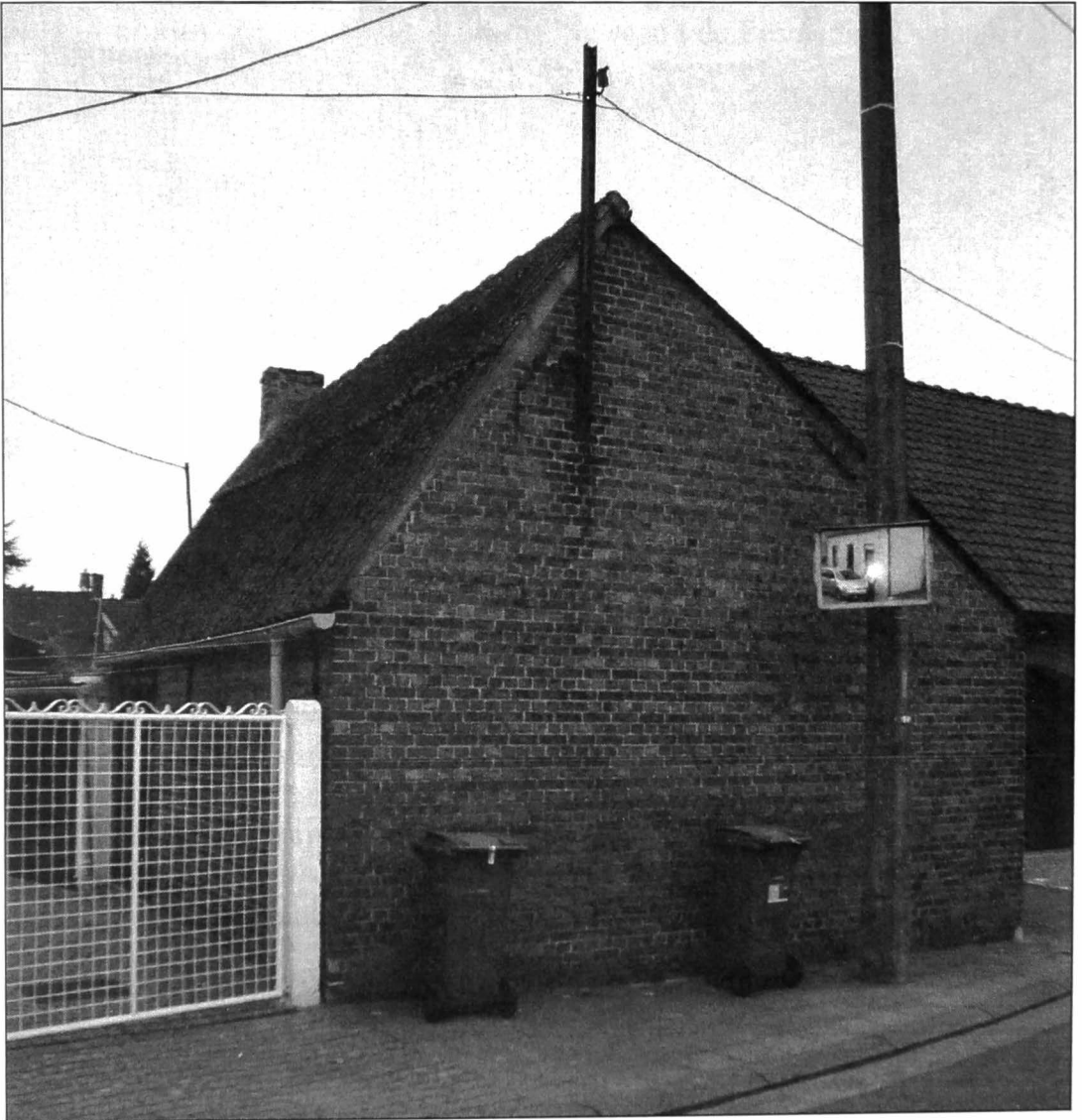
In de uitloper van Kalkendorp, namelijk in de Vromondstraat, waren in het begin van de twintigste eeuw twee belangrijke weefinstellingen werkzaam: enerzijds de Tissage de Calcken en anderzijds het leerwerkhuis onder leiding van weefmeester Camiel Van Overmeire (die ook in de lijst van de periode 1837-1840 vermeld werd als wever). We opperden reeds dat een aantal thuiswevers konden gewerkt hebben voor een van de plaatselijke fabrieken. Uit een gesprek met René Borgelioen, zoon van de in de lijst opgenomen Emiel Borgelioen, bleek dat de leden-wevers van de familie Borgelioen vooral werkten in opdracht van Camiel Van Overmeire². Hij was geen onbekende voor hen, want ze hadden hun opleiding bij hem gekregen.

Uit vroeger onderzoek bleek dat bij de afschaffing van het leerwerkhuis in de Vro-

² Gesprek André Van De Sompel met René Borgelioen (28 september 2009).

mondstraat, op 1 januari 1923, de resterende weefgetouwen van de belangrijkste aandeelhouder van die instelling, namelijk de staat, gekocht werden. Wie die toestellen gekocht had, werd niet vermeld³.

Mogelijk werden die toestellen echter aangekocht door Camiel Van Overmeire die ze ter beschikking stelde van vroegere leerlingen. Dat zou men kunnen afleiden uit de verklaring van René Borgelioen. Diens vader werkte op vier oude weeftoestellen die hij niet in eigendom had. Henri Borgelioen en Rene Praet werkten dan wel op eigen en modernere toestellen. De grondstoffen en de afgewerkte producten werden meestal vervoerd met paard en kar door de Kalkense voerman Richard Fiers.

*Illustratie 6. Vroegere weefstal van Henri Borgelioen, nu Boombosstraat 31.
Foto 2009.*

³ BOGAERT E., VAN DE SOMPEL A., *Kalken, van de Franse Revolutie tot de gemeentefusie met Laarne*, Kalken, 1997, p. 224-226.

Frans Couché zou een tijdlang in Laarnefabriek gewerkt hebben en nadien als niet-zelfstandige thuiswever op de wijk De Kruisen⁴. Het is waarschijnlijk dat ook hij in opdracht werkte van een vaste werkgever.

Illustratie 7. De vroegere weefstal van Frans Couché in de Kruisenstraat (huidig nummer 48). Foto 2009.

⁴ Gesprek André Van De Sompel met Cyriel Van Hoorde en Aline Couché (28 december 1987).

5. Slotgedachte.

In hoeverre een aantal van die thuiswevers na WO II verder werkzaam waren, hebben we nauwelijks onderzocht.

We hebben enkel gegevens over de werkzaamheden van de broers Frans Cesar Cours (1897-1973) en Michel Cours (1915-1989)⁵, zonen van thuiswever Adolf en Maria Theresia Claus en van Robert Mertens (1914-2004). Dat waren zonen die het vaderlijke weversbedrijfje nog enige tijd verder gezet hebben.

De meeste weefstallen werden na verloop van tijd afgebroken of kregen een andere bestemming (zie illustraties 5 tot 8).

Illustratie 8. De vroegere weefstal van Jozef Willems in de Vromondstraat, palend aan de vroegere herberg De Poorkuip. Foto 2009.

⁵ Gesprek André Van De Sompel met Emma Verschraegen (19 oktober 1987). Frans en Michel Cours werkten met vier weefgetouwen, evenveel en misschien wel dezelfde als waarmee hun vader werkte.

Bronnen.

Mondelinge bronnen.

Gesprekken met Emma Verschraegen (19 oktober 1987), Cyriel Van Hoorde en Aline Couché (28 december 1987), René Borgelioen (28 september 2009).

Onuitgegeven bronnen.

Laarne.

Gemeentehuis, Gemeentearchief Kalken vóór de fusie, nr. 752.

Kalken.

Verzameling André Van De Sompel, *Lijst van de parlamentskiezers, gepaard met de lijst der gemeentekiezers van het mannelijk geslacht*, Kalken, kiezerslijst voor 1933-1935.

Verzameling Petrus De Wilde, bidprentjes.

Literatuur.

BOGAERT E., VAN DE SOMPEL A., *Kalken, van de Franse Revolutie tot de gemeentefusie met Laarne*, Kalken, 1997.

DE PAROCHIE BEERVELDE (1309-)1809-2009. EEN GESCHIEDENIS VAN KERK, VOLK EN ADEL.

Bert Vervaeet

In de loop van de negentiende eeuw groeide in katholieke middens het uiterst negatieve beeld van de Franse Revolutie. Dit paste in de ideologie van de toenmalige katholieke politiek. De Franse Revolutie heeft voor de katholieke kerk echter niet alleen negatieve gevolgen gehad, integendeel. De parochie Beervelde is daarvan een goed voorbeeld. Reeds in 1625 verzochtte Mgr. Antonius Triest, de fameuze contra-reformatorische bisschop van Gent, dat in Beervelde meer moest kunnen gegeven worden aan de gelovigen. Maar het bisdom werd tegengewerkt door de Gentse Sint-Pietersabdij. Pas na de opheffing van deze abdij kreeg het bisdom de handen vrij en werd 200 jaar geleden in 1809 de parochie Beervelde opgericht. Het zou nog tot 1921 duren eer de parochiegrenzen ook gemeentegrenzen werden, die ook al in 1977 gedeeltelijk vervaagden door de fusie met Lochristi. De gemeentebesturen van Laarne en Kalken waren niet akkoord met de afscheiding.

Rond de reeds bestaande kapel van 1309 was in de loop der eeuwen een bijzondere gemeenschap gegroeid. Wat Beervelde zou worden lag toen op het grondgebied van niet minder dan zes gemeenten: Destelbergen, Kalken, Laarne, Wetteren, Heusden en Lokeren. Het territorium was een verzameling uiteinden en ook landschappelijk bleef het lang achter. Nog tot in de zeventiende eeuw waren belangrijke delen ervan heide. Daaraan herinneren nog meerdere straatnamen: Heidestraat, Brandstraat (afbranden van de heide), Magret (magere heide), Eethoek (heidehoek) en Ertbuer (schaapsstal).

Het statuut van die kapel was ook al iets speciaals, want ze bleef eeuwenlang bestuurd door zeven adellijke families, eigenaars van grote eigendommen te Destelbergen-Beervelde. Deze stelden de kapelaan aan om de mis te doen en catechismus te geven. Meerdere kapelaans wilden wel iets meer doen en de abdij wilde alles naar zich toe halen, zodat er meerdere processen werden gevoerd. Op een bepaald ogenblik grepen ook de inwoners van Beervelde zelf in om tegen de wil van de eigenaars een geliefde kapelaan benoemd te krijgen.

Illustratie 1. De Toleindestraat ter hoogte van de Hanselaarstraat rond 1920; deels Destelbergen, deels Kalken. De huizen vooraan rechts stonden destijds op het laatschap Nonnenbos (Kalken). Machteld van Dendermonde (1188-1224) schonk deze gronden aan de abdij van Oudenbos, die ze in 1256 (als Nieuwenbos) in cijns gaf.

Beervelde heeft veel met adel te maken gehad en de families Piers de Raveschoot en della Faille de Pullaert noemden zich naar Beervelds grondgebied. Het zou uiteindelijk de familie de Loose worden die een doorslaggevende rol speelde. Trouwens nu nog is die familie manifest aanwezig, want de familie de Kerchove de Denterghem is er tweemaal de rechtstreekse afstammeling van. Graaf André de Kerchove was gouverneur van Oost-Vlaanderen toen de gemeente zelfstandig werd. Het verband moet niet ver gezocht worden.

Jonkheer Jean François de Loose en enkele medestanders hebben met succes de stichting van de parochie bereikt en Jean François werd de eerste voorzitter van de kerkfabriek. Maar in 1879 noemde Mgr. Henri Bracq, de bisschop van Gent Beervelde de meest bedreigde parochie van zijn bisdom. Dit had alles te maken met dezelfde liberale familie. De toenmalige strijd leidde ertoe dat de parochie het grootste aantal scholen van de omgeving kende, niet minder dan zeven die elk hun best deden.

Illustratie 2. Hoek Kloosterstraat-Kasteelstraat rond 1900 met vooraan links de herberg "In den Hert" (Laarne) en de opgeheven gemeenteschool (Destelbergen) en vooraan rechts "Eugenia's school" (Laarne).

Tijdens de schoolstrijd 1879-1884 werden de gemeenten Destelbergen, Laarne en Kalken van hogerhand verplicht om deze gemeenteschool in stand te houden, maar alle drie schaften de school af in 1884. "Eugenia's school" was een meisjesschool van de familie de Kerchove de Denterghem. Na de afschaffing van de gemeenteschool stichtte deze familie ook een jongensschool.

Deze twee liberale scholen bleven bestaan tot 1919.

Beervelde is uiteraard meer dan invloedrijke hooggeplaatste personen. Beervelde kende ook een zeer bewogen politieke geschiedenis, met 56 jaar lang een dikwijls nipte meerderheid van de katholieken en een paar korte keren een wisselmeerderheid. Er waren de meer dan bewogen jaren van 1944-1945. Beervelde heeft die spanningen overleefd want het werd op de eerste plaats een geschiedenis van eenvoudige mensen die in de loop der jaren een enorm gemeenschapsleven opbouwden. Enkele gedreven priesters als pastoor De Sadeleer, onderpastoor Blommaert en onderpastoor Notteboom maakten van Beervelde een levendige parochie. Toen kwam Manu Verhulst als pastoor, een geïnspireerd en inspirerend man, een hartelijke mens met een enorm organisatietalent en een buitengewone taalvaardigheid. Beervelde werd de parochie van het "open overleg", met honderden vrijwilligers. In de priesteropleiding werd ernaar verwezen: daar kon je zien hoe een parochie moest worden georganiseerd. Maar zoiets is alleen mogelijk dank zij die vele welwillende medewerkers en zeker ook de aanwezigheid van enkele voortrekkers. Een van die voortrekkers, meer

dan 50 jaar lang, was Roger Aelterman, de huidige voorzitter van de kerkfabriek. Hij was de stichter van “Metaalconstructie Aelterman”, bekend in de bruggenbouw. De meest recente realisatie is de brug van Temse. Roger Aelterman was niet alleen professioneel een geslaagd bruggenbouwer maar was dit zeker ook in zijn sociaal engagement te Beervelde. De succesrijke “Zomerfeesten” van de jaren 1975 tot 2000 en de efficiënte besteding van de opbrengsten in jeugdlokalen, de bibliotheek, de school en “De Bonte Koe” hadden zeker ook te maken met zijn organisatietalent en ook weer met de welwillende medewerking van vele vrijwilligers. Zo waren er nog voortrekkers, - denken we aan Pierre De Groote en Henri Schelfaut die in het zeer op landbouw betrokken dorp een dynamische KWB opzetten. Denken we aan Mieke Van Hecke, de eerste leek en tegelijkertijd de eerste vrouw aan het hoofd van het katholiek onderwijs in Vlaanderen, die ook in Beervelde een grote rol vervult. Maar zelfs het boek zal niet in staat zijn om al deze mensen voldoende in de verf te zetten.

Nvdr.

Het boek *De parochie Beervelde (1309-)1809-2009. Een geschiedenis van kerk, volk en adel* van Bert Vervaeke verscheen op 18 september 2009. Gebaseerd op verspreid archiefmateriaal, zeer uitgebreide literatuur en gesprekken met betrokkenen werd getracht op 176 bladzijden groot formaat een beeld te schetsen van deze boeiende parochie vanaf de middeleeuwen tot nu. Er is ook veel fotomateriaal. Daarvoor mocht de auteur onder meer beroep doen op de verzamelingen van Clement Praet en Eric De Groote, die hem ook op andere wijzen heel veel hebben geholpen. Ook een excellent fotograaf, pastoor-deken Annaert, leverde zijn kwalitatieve bijdrage. Marc Verbruggen van friswatervoordevis zorgde voor de lay-out.

De prijs van het boek bedraagt 30 euro en men kan het bestellen via rekeningnummer 652-8063291-54 op naam van “Beervelde 200”. Het boek kan ook aangekocht worden in het parochiesecretariaat in Beervelde-Dorp 64a, open op dinsdag en donderdag van 9-11 u en op zaterdag van 10 tot 11 uur.

EEN NIEUWE BRONNENPUBLICATIE MET BETREKKING TOT LAARNE.

In oktober 2008 verscheen een nieuwe bronnenpublicatie uitgegeven door de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde VVF Gent – Digitaal Archief in samenwerking met de Vereniging voor Lokale Geschiedenis van Kalken en Laarne.

DE RUYVER L., *Laarne. Sint-Machariusparochie. Trouwen 1812-1910, Melle / Gent, 2008.*

ISSN 0771-7601 en D/2008/5401/7

Verkoopprijs: € 10,00

Het voorwoord van die publicatie hernemen we hier onder.

Dit repertorium omvat de kerkelijke huwelijken van de Sint-Machariusparochie van Laarne tussen 1812 en 1910 als vervolg op de parochieregisters uit het Ancien Régime die verwerkt werden door Freddy Eeckhout¹. In het werk werd ook een gedetailleerde alfabetische lijst opgenomen op naam van de bruidegom en een lijst op naam van de bruid. In de eerste lijst worden de gehuwden, hun plaats van herkomst of woonplaats, en de getuigen vermeld, naast eventuele relevante opmerkingen (verwantschap,...). In bepaalde periodes worden ouders van de echtelingen vermeld, in andere weer niet.

We dienen er rekening mee te houden dat sommige namen verkeerd werden gespeld. De pastoor² was niet altijd uit Laarne afkomstig en noteerde op basis van zijn persoonlijke interpretatie van het lokale dialect of dat van een inwijkeling. Zo werd bv de naam “Bijn” soms als “Ben” weergegeven. Daarom zijn deze gegevens interessant als index om de burgerlijke stand na te kijken. De parochieregisters van Laarne en de burgerlijke stand van Laarne omvatten ook niet hetzelfde gebied en dezelfde periode. Vanaf 1809 werd de parochie Beervelde onafhankelijk. Beervelde was voorheen slechts een wijk die deel uitmaakte van vooral Destelbergen maar ook deels van Kalken, Laarne en Lokeren. De parochieregisters van Beervelde zullen de dopen van de omgeving van de Magretstraat, Rietveldstraat, Rivierstraat, enz... weergeven. Pas in 1921 werd Beervelde een onafhankelijke gemeente en werd dan later door fusie een deelgemeente van Lochristi.

Onze bijzondere dank gaat naar E.H. G. Leenknecht, pastoor van de Sint-Machariusparochie van Laarne, voor het ter beschikking stellen van de parochieregisters, en

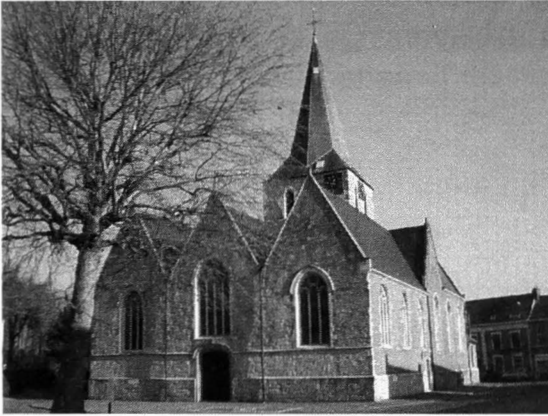
¹ EECKHOUT F., *Laarne Parochieregisters Dopen, Trouwen, Begrafenissen 1594-1812*, Gent, 2006.

² <http://www.parochielaarne.be>.

dhr. E. Balthau, secretaris van de kerkraad Sint-Macharius en als dusdanig verantwoordelijk voor het archief van de kerkfabriek Sint-Macharius.

LAARNE

Sint Machariusparochie Trouwen 1812-1910

Castellum

**VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS
VAN KALKEN EN LAARNE**

LUC DE RUYVER

**uitgegeven door VLAAMSE VERENIGING VOOR
FAMILIEKUNDE**

**door middel van VVF GENT – DIGITAAL ARCHIEF
2008**

Illustratie 1. Voorblad nieuwste bronnenpublicatie.

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van de
VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS VAN
KALKEN EN LAARNE.

Dienst Wettelijk Depot nr. B.D. 40.652.

Oplage: 320 exemplaren.

Omslagillustratie: Opslagplaats te Schaarbeek van opgeëiste klokken die klaarstaan om verscheept te worden naar Hamburg op 18 september 1943.
Foto Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Brussel.

INHOUD.

Editoriaal.

André Van De Sompel 3

Macarius, Prosper, Amelie (1837-1943).

Kerkklok in de Sint-Machariuskerk te Laarne.

Antoon Afschrift 7

Laarne bekostigt een ruiter voor het leger van Napoleon (1813).

Johan R.J. De Wilde 25

Prijsuitreiking in de kleuterschool van Laarne (1867).

Johan R.J. De Wilde 34

Kalkense thuiswevers tijdens het interbellum.

André Van De Sompel 36

Een nieuwe publicatie. De parochie Beervelde (1309-)1809-2009.

De parochie Beervelde (1309-)1809-2009. Een geschiedenis van kerk, volk en adel.

Bert Vervaet 48

Een nieuwe bronnenpublicatie met betrekking tot Laarne.

Luc De Ruyver 52

Inhoud. 54